

умовах безнастанної ловитви, коли слово, усне й писане, ставало пасткою.

Докторську дисертацію Любомир Сенік захистив 1995 р. під назвою, у якій відбилися події нового українського відродження і відкритість перед ними автора дисертації — „Український роман 20-их років: проблема національної ідентичності“.

І докторська дисертація, і монографія під такою ж назвою — фундаментальне наукове дослідження, позначене глибиною погляду на літературні явища і талантом інтерпретатора. Відтоді Любомир Сенік написав і видав кілька поважних наукових розвідок, під його редакцією виходять „Літературознавчі зошити“ Інституту літературознавчих студій, за його ініціативи й безпосередньої участі проведено не одну наукову конференцію.

Якщо узагальнити науковий напрям, який нині представляє Любомир Сенік, то треба сказати, що це насамперед філософія літератури ХХ ст., роздуми над явищами „трагічної свідомості“, з якої виокремлюється поняття „свідомість зони“, коли над мисленням, над душею, над словами існує невідступний контроль, а той, хто намагається вийти з цієї „зони“, мусить загинути, як Валерій Марченко, як Василь Стус.

Природно, що в людини з такими думками наукова й науково-організаційна діяльність — лише одна з граней творчої екзистенції. В останнє десятиліття побачили світ художні твори Любомира Сеніка, насамперед роман „Ізійди, сатано“, який написаний в 70-ті роки ХХ ст., а вийшов окремою книгою 2000 р. Одна за одною, немов „дощ Божих букв“, з'являються книжки новел і повістей Любомира Сеніка: „На червоному полі“ (1998), „Трамонтана“ (2003), „У просторі розп'яття“ (2007), романи „Сьома брама“ (2004) і „Парабола“ (2005) і, книги віршів „Таїна (2009) і „Тремтлива далечінь“ (2010). Уже самими назвами автор підкреслює належність своїх творів до християнської традиції, у дзеркалі якої відбиваються його гострі і драматичні сюжети. Випробування, які випадають

на долю української людини у ХХ ст., сприймаються не лише як продовження-прирошення цієї традиції, а як її небувалі прояви. Про що б не писав Любомир Сенік, його духовний досвід завжди цікавий для іншої людини, бо це досвід, винесений зі складних колізій зовнішнього й внутрішнього світу автора, з переконання, що минуле нікуди не дівається, а впадає в теперішнє і в майбутнє, як сказано в одному з його віршів:

*У невідоме птах летить,
За синім обрієм розтане,
За тим, за берегом незнаним,—
Душа для вічності постане,
Хоч днесь — лиш незворотна мить.*

Навіть у віршах Любомира Сеніка, не кажучи вже про його прозові твори, відчувається епічність мислення, коли окремі ліричні стани душі складаються в сюжет цілої книжки, що особливо помітно в збірці сонетів „Тремтлива далечінь“.

Попри все інше, Любомир Сенік — відомий громадський діяч. 9 травня 1990 р. був обраний головою Львівської крайової організації Народного Руху України. Цій справі віддав багато часу й праці. Коли ж Рух почали перетворювати на партію, тоді залишився на первісних засадах його творення і передав кермо іншому. Певна річ, Сенік не був би самим собою, якби не описав пережитого й осмисленого в цей благодатний час національного піднесення. Його книжка „De rebus publicis“ (2007) стала писемним еквівалентом „рухівського“ образу Української держави.

Любомир Сенік — неповторна, харизматична постать сучасного наукового, літературного й товариського життя. Максималіст і романтик, який не вмів бути байдужим, своєю щирістю й творчою енергією він допомагає іншим збагнути високі пориви людської душі.

Нехай добро повернеться добром! На многії літа!

Богдана КРИСА

Дійсний член НТШ, академік НАН України, професор, доктор біологічних наук Михайло Андрійович Голубець зустрів своє 80-річчя сповнений творчих сил, енергії, задумів і нових ідей.

Народився М. Голубець 30 жовтня 1930 р. у с. Великий Любінь Городоцького повіту Львівського воєводства (тепер Городоцький р-н Львівської обл.). Його батьки були

добрими господарями і чесними людьми. Мати гарно співала, вишивала, а батько був працюючим газдою. Дитячі та юнацькі роки Михайла проходили в атмосфері поваги до релігійних та культурних звичаїв, освітніх та патріотичних.

1948 р. сім'я М. Голубця переїхала до Львова. Невдовзі він вступає до Львівського сільськогосподарського інституту. У 1953 році здобув кваліфікацію інженера лісового господарства. А далі був прийнятий до аспірантури при кафедрі лісівництва цього інституту. Від 1954 року розпочав педагогічну діяльність у Львівському сільськогосподарському й лісотехнічному інститутах. Після закінчення аспірантури працював науковим співробітником у відділі меліорації й боротьби з ерозією ґрунтів Науково-дослідного інституту землеробства і тваринництва західних районів України.

Молодий науковець робить оригінальні узагальнення з низки цікавих наукових і практичних питань щодо росту, продуктивності, довговічності та вирощування культур ялини європейської в рівнинній частині західних областей України. Вони знайшли відображення в дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук (1960).

Від 1962 р. Михайло Голубець працює у наукових установах Академії наук УРСР — спочатку старшим науковим співробітником Науково-природознавчого музею, старшим науковим співробітником відділу експериментальної екології й біоценології Інституту ботаніки АН УРСР, завідувачем відділу й директором Державного природознавчого музею. Від 1974 р. — заступник директора з наукової роботи Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного АН УРСР і керівник Львівського відділення цього ж інституту, а від 1991 до червня 2007 р. — директор Інституту екології Карпат НАН України. Тепер є почесним директором і завідувачем відділу екосистемології цього ж інституту.

У 1969 р. здобув ступінь доктора біологічних наук, з 1978 — професор і член-кореспондент АН України, а з 1990 — академік НАН України. У 1992 р. отримав звання заслужений діяч науки і техніки України, у 2005 — став Лауреатом державної премії в галузі науки і техніки України. Нагороджений Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1980) та орденом „За заслуги III ступеня“ (1998).

У 1960-х рр. Михайло Голубець уперше для території Українських Карпат склав карти теперішнього й корінного (первинного) рослинного покриву. Це дало можливість визначити глибину й напрями антропогенних змін рослинності, провести причинно-наслідковий аналіз поясности клімату та ґрунтів у горах, опрацювати наукові підходи до аналізу висотно-зональної диференціації природно-територіяльних комплексів і запровадити в геоботаніку поряд з традиційними уявами про верхню й нижню межі поняття про зовнішню й внутрішню межі гірських рослинних поясів. Разом з проф. Костянтином Малиновським він розробив принципи еколого-фітоценологічної класифікації рослинності і здійснив геоботанічне районування Українських Карпат.

Серед робіт цього періоду значне місце у творчій спадщині Михайла Голубця займають дослідження особливостей формування виду ялини європейської, її поширення у післяльодовиковий період, систематичного положення у межах роду й внутрішньовидової структури, екологічних, морфологічних і лісівничих особливостей її різновидностей та форм. Наслідки цих досліджень заклали наукові основи селекції й насінництва цього деревного виду. Велике практичне значення мають також розроблені наприкінці 1960-х рр. лісорослинне та лісогосподарське районування Українських Карпат, рекомендації до поліпшення структури, підвищення стійкості й продуктивності ялинових лісостанів. Результати цих робіт узагальнені у докторській дисертації М. Голубця „Ялинові ліси Українських Карпат“ й опубліковані в монографії „Ялиники Українських Карпат“ (1978; російською мовою).

Від 1970-х рр. свою наукову діяльність Михайло Андрійович пов'язує з екологією угруповань і біогеоценологією. Він стає ініціатором й організатором комплексних досліджень структурно-функціональної організації наземних екосистем у західних областях України, запровадження методів системного аналізу, математичного моделювання й кібернетики в екологію. Згодом вчений розробляє фундаментальні ідеї про якісно

новий характер взаємовідносин між біотичною й соціальною формами організації на планеті, розкриває кібернетичну суть цих взаємовідносин й обґрунтовує концепцію соціосфери як складної саморегульованої глобальної надсистеми. Ці питання синтезовані у монографії „Актуальні питання екології“ (1982; російською мовою).

Згодом проф. М. Голубець і керований ним колектив переходять до вивчення біогеоценологічного покриву великих територій, оцінки екологічних наслідків його антропогенної (зокрема урбаногенної) трансформації. Він розвиває теоретичні основи вчення про біогеоценологічний покрив як шар зосередження життя рослин, тварин, грибів і мікроорганізмів, звертає увагу на цей покрив як основний енергетичний, організаційний, біогеохемічний і середовищний блок біосфери, а також як продукційний, редуційний, ресурсний, оздоровчий, естетичний і середовищний компонент соціосфери. Аналізує структурно-функціональну суть промислових комплексів і міських систем як просторових компонентів біогеоценологічного покриву, обґрунтовує потребу двох рівнів їх пізнання: місто як антропогенна екосистема — об'єкт екологічних досліджень і місто як складна геосоціально-система — об'єкт комплексних геосоціологічних досліджень. Публікує низку праць з проблем комплексного глобального моніторингу стану довкілля, оцінки та охорони фітогенфонду і рослинного покриву. З-поміж них „Біосфера та охорона навколишнього середовища“ (1982), колективна монографія „Біогеоценологічний покрив Бескидів і його динамічні тенденції“ (1983, російською мовою).

На зламі 1980—1990 рр. Михайло Голубець бере участь у політичних процесах України. У 1990 р. обраний депутатом Верховної Ради України, очолював підкомісію з питань екології та охорони навколишнього природного середовища. У грудні 1991 р. брав участь у Біловезькій зустрічі глав держав Білоруси, Росії та України, під час якої припинено існування СРСР. Він — член президії і співголова Львівської крайової організації Народного Руху України, у 1995—1996 рр. — член Львівського облвиконкому, у 1996—2002 рр. — член Львівського міськвиконкому, заступник голови Львівської крайової організації Конгресу української інтелігенції.

М. Голубець — автор і співавтор таких праць, як „Антропогенні зміни біогеоценологічного покриву в Карпатському регіоні“ (1994), „Від біосфери до соціосфери“ (1997), „Плівка життя“ (1997), „Екологічна ситуація на північно-східному макросхилі Українських Карпат“ (2001), „Екосистемологія“ (2000), „Вступ до геосоціологічної“ (2005), „Концептуальні засади сталого розвитку гірського регіону“ (2007).

М. Голубець — редактор майже 30 колективних праць і монографій, щорічного бібліографічного покажчика „Українські Карпати“, член редколегій „Українського ботанічного журналу“, журналів „Ойкумена“, „Екологія та ноосфера“, „Зелені Карпати“ та ін. З його ініціативи і під безпосереднім керівництвом проведено чимало міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференцій, семінарів і нарад. Він — куратор проекту МАБ-ба програми ЮНЕСКО „Людина і біосфера“ в Україні, голова секції „Фундаментальні та прикладні проблеми екології“ Наукової ради з проблем навколишньо-

го середовища і сталого розвитку НАН України, дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка (від 22 жовтня 1998 р.), голова Львівського відділення Українського ботанічного товариства, віце-президент Лісівничої академії наук України, член Бюро відділення загальної біології НАН України та ін.

Цього року заслуженому професору Львівського медичного університету ім. Д. Галицького, дійсному членові НТШ (від 9 березня 1995 р.), академіку Академії медичних наук України Михайлові Петровичу Павловському виповнилося 80 років.

Народився Михайло Павловський 15 листопада 1930 р. у м. Берестечку на Волині. Ріс і виховувався

у дуже складних умовах: буремні події Другої світової війни, перші роки радянської влади та ін. В цих умовах він закінчив школу, а 1948 р. вступив на лікувальний факультет Львівського медичного інституту. Під час навчання захоплювався патологічною фізіологією, окулістикою, хірургією. Брав активну участь в роботі наукового студентського товариства.

1954 р. з відзнакою закінчив медичні студії. В 1954—1956 рр. продовжив навчання в клінічній ординатурі кафедри факультетської хірургії під керівництвом відомого професора — хірурга Ю. Караванова. Від 1956 р. працював ординатором хірургічного відділення Львівської залізничної лікарні. Продовжував свої наукові дослідження під керівництвом Ю. Караванова і 1959 р. захистив кандидатську дисертацію на тему „Портокавальні органоанастомози в хірургії цирозів печінки“. Після захисту (1959—1964) завідував II хірургічним відділенням, яке було базою кафедри факультетської хірургії. 1964 р. переходить у штат кафедри, у якій працює до сьогодні. До 1967 р. він — асистент, а з 1967 р. — доцент кафедри. Постійно вдосконалює хірургічну майстерність, опановує педагогіку, продовжує наукові дослідження. 1970 р. захищає докторську дисертацію „Матеріали до хірургії наднирникових залоз (клініка, діагностика і хірургічне лікування тотального, парціального і змішаних форм гіперкортицизму)“. Від 1974 р. стає проктором з лікувальної роботи, від 1980 р. — з міжнародних зв'язків. 1973 р. обіймає посаду завідувача кафедри хірургії факультету вдосконалення лікарів. 1974 р. йому присвоюють звання професора. 1 липня 1976 р. повертається на кафедру факультетської хірургії на посаду завідувача кафедри. 1981 р. М. Павловського обирають ректором Львівського медичного інституту, який під його керівництвом переростає в медичний університет ім. Данила Галицького.

Від щирого серця бажаємо Ювілярові міцного здоров'я, довгих щасливих років життя, успіхів у науковій та громадській діяльності.

Микола КОЗЛОВСЬКИЙ

До 1998 р. М. Павловський очолює університет. Це був складний час переходу від тоталітарної системи до життя в незалежній Україні, і Михайло Петрович уміло і без втрат керував колективом. Від 1998 р. вчений знову завідує кафедрою хірургії. Нині Михайло Петрович — шановний глава Львівських хірургів, очолює хірургічну асоціацію. Він — член правління наукових товариств хірургів та ендокринологів України, голова Ради Львівських медичних товариств, дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка і Українського лікарського товариства у Львові, почесний член товариства ім. Л. Ридігена (Краків), почесний член Академії медицини Польщі. Михайло Петрович — академік Академії медичних наук України і член-кореспондент Національної академії науки України, академік Вищої академії України і Нью-Йоркської академії наук.

М. Павловський нагороджений багатьма орденами і відзнаками, серед них — ордени Дружби народів, „Знак пошани“, Почесна Грамота Президії Верховної Ради України, орден „За заслуги“ III ст., медалі М. І. Пирогова, Л. Ридігера, золота медаль А. Швайцера, Велика Золота Зірка Міжнародної академії медицини А. Швайцера. Михайлу Петровичу двічі (1986 і 2000) присуджували Державну премію України. 2005 р. Вчена рада Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького обрала його заслуженим професором університету.

Михайло Павловський — автор понад 1000 наукових і навчальних посібників, у тому числі 15 монографій, 6 підручників, 12 авторських свідоцтв та винаходів. Він підготував 12 докторів наук і 37 кандидатів. Діяпазон наукової і хірургічної діяльності М. Павловського дуже широкий. Це хірургія органів шлунково-кишкового тракту, зокрема, печінки і жовчечих шляхів; операційне лікування захворювань ендокринних органів (щитоподібної, паращитоподібних залоз, наднирників, підшлункової залози, яйників); лікування синдрому поліорганної недостатності та тромбоемболічних ускладнень в абдомінальній та ендокринній хірургії; впровадження методів лапароскопії, ендоскопічних та ендоскопічних втручань, гемо- та лімфосорбції, плазмаферезу. Основні його праці: Портокавальные органоанастомози в хирургии циррозов печени (канд. дис.). Львів, 1959; Циррозы печени и их хирургическое лечение (монографія). К., 1966 (у співавт.); Материалы к хирургии надпочечных желез (клиника, диагностика и хирургическое лечение тотального, парциального и смешанных форм гиперкортицизма) (докт. дисс.). Львов, 1970; Селезінка (монографія). Львів, 1996 (у співавт.); Псевдокісти підшлункової залози (монографія).

Львів, 1997 (у співавт.); Тромбоемболія гілок легеневих артерій та посттромбоемболічна легенева гіпертензія: діагностика, лікування, профілактика (монографія). К., 1999 (у співавт.); Ковзні пахвинні грижі (монографія). Львів, 2003 (у співавт.).

Свій ювілей М. Павловський зустрів у розквіті сил. Вчений продовжує завідувати кафедрою і керувати асоціацією хірургів Львівщини, він — го-

Цього року відомому вченому-геологу, дійсному членові НТШ (від 9 грудня 2006 р.) Петрові Юрійовичу Лозиняку виповнюється 75 років.

Народився П. Лозиняк 19 вересня 1935 р. у с. Сквиртне на Лемківщині (тепер територія Польщі). Крім нього, в сім'ї було ще троє дітей. Батько працював сільським ковалем, що було сімейною традицією, дідусь також був ковалем.

Навчався у початковій школі, де закінчив три класи. Як і тисячі інших українських родин, сім'я Лозиняків зазнала поневірян, пов'язаних із зміною суспільного устрою і усталених селянських засад життя. Після Другої світової війни була змушена переселитися в Полтавську область (с. Крячківку Пирятинського р-ну). Там П. Лозиняк закінчив четвертий клас. 1946 р. сім'я Лозиняків переїжджає у с. Модрині, що на Дрогобищині (Львівська обл.), де Петро продовжив навчання в 5 і 6 класах, а закінчив навчання у Дрогобичі. 1950 р. П. Лозиняк вступив до Дрогобицького нафтового технікуму, де вивчає нафтову геологію. Після закінчення навчання в технікумі був скерований на роботу до Львова в Українське відділення Всесоюзного науково-дослідного геологорозвідувального нафтового інституту. З цією інституцією пов'язав усе подальше творче життя.

Роботу розпочав під безпосереднім керівництвом відомого карпатського дослідника Ярослава Кульчицького, з яким постійно співпрацював. У той час Петро Лозиняк вивчає проблему геологічної будови та нафтогазоносності флішових утворень Українських Карпат. Унаслідок цієї роботи була складена геологічна карта південно-східної частини Українських Карпат, у якій виділені нові тектонічні одиниці цього регіону та складені перші стратиграфічні схеми крейдово-палеогенового флішу. Подальші зусилля були спрямовані на вивчення південного схилу Карпат — найменше дослідженої ділянки Карпатського регіону. Отримані нові результати досліджень значно поліпшили розуміння структури та історії геологічного розвитку цієї складної ділянки. Вони лягли в основу кандидатської дисертації, а згодом були доповнені вивченням фауни радіолярій, які дослідник вивчив уперше. Дисертація на тему „Крейдові відклади та фауна радіолярій південного схилу Українських Карпат“ успішно захищена

лова спецради з захисту докторських дисертацій, веде велику громадську роботу в НТШ і УЛТ.

Численні друзі, колеги, учні вітають дорогого ювіляра з славною датою і бажають йому многих літ здоров'я і творчих здобутків.

*Лікарська комісія НТШ,
Українське лікарське товариство*

1973 р. у Львівському університеті, а її матеріали увійшли в колективну монографію „Геологическое строение и горючие ископаемые Украинских Карпат“ (Москва, 1971, 343 с.). Ця монографія досі цінне джерело про різні аспекти нафтової геології Заходу України. П. Лозиняк опублікував у співавторстві монографії, де розглянуті питання геологічної будови, літології і стратиграфії, напрямків пошуково-розвідувальних робіт на нафту і газ Передкарпаття, Карпат і Закарпаття (Широкластические образования Украины. К., 1977, 154 с.; Обоснование направлений поисков нефти и газа в глубокозалегающих горизонтах Украинских Карпат. К., 1977, 176 с.).

70-ті роки ХХ ст. — період інтенсивних геологічних досліджень та міжнародного співробітництва, у тому числі для П. Лозиняка. 1977 р. в Україні проводився черговий з'їзд Карпато-Балканської геологічної асоціації. Петро Лозиняк брав активну участь у підготовці та проведенні цього форуму. Він був членом оргкомітету та разом з Ярославом Кульчицьким провадив екскурсії із стратиграфії в Українських Карпатах. До з'їзду був підготовлений путівник та геологічна карта (масштаб 1 : 200 000), яка дістала схвальні відгуки.

Згодом П. Лозиняк основну увагу зосередив на вивченні прогинів Передкарпаття та Закарпаття як основних об'єктів пошуків вуглеводнів. Зокрема, досліджував геодинаміку, проводив класифікацію прогинів, створив нові моделі розвитку цих важливих структур. Результати досліджень публікуються в українських та зарубіжних часописах, виголошуються доповіді на розмаїтих конференціях та асамблеях Карпато-Балканської геологічної асоціації в Україні, Болгарії, Румунії. Вчений також представляв українських геологів у седиментологічній комісії цієї організації. Результатом цієї діяльності є низка карт та атласів, що опубліковані в Польщі та Угорщині.

Дослідження Петра Лозиняка значною мірою сприяли кореляції різноманітних тектонічних одиниць Західних та Східних Карпат. Як наслідок, по-новому представлена будова Внутрішніх Карпат, серед яких виділена західна (серпоподібна) та східна (підковоподібна) дуги та центральна (Дебрецинська) дуга південного напрямку.

Петро Лозиняк — автор понад 150 публікацій та кількох десятків неопублікованих звітів, співпрацює з різноманітними виробничими організаціями, бере активну участь у роботі Геологічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка. 2006 р. обраний дійсним членом Товариства. Є автором і співавтором статей „Праць НТШ“ (Проблемні питання геології і корисні копалини Карпатського

регіону // Праці НТШ, 1977, т. I, с. 25—45; Основні принципи і схема тектонічного районування Українських Карпат // Там само, 2007, т. XIX, с. 50—62 та ін.).

Вчений допомагає молоді у вивченні геології Карпат, організовує для них геологічні екскурсії, а також є керівником написання кандидатських

дисертацій. Упродовж багатьох років П. Лозиняк є членом редколегії Палеонтологічного збірника, який видає Львівський університет.

Геологічна комісія НТШ вітає Петра Юрійовича з ювілеєм і зичить йому міцного здоров'я та багато років плідної праці на благо нашого народу.

Ігор БУБНЯК

Заслуженому професорові Львівського національного університету ім. І. Франка, д-ру географічних наук, дійсному членові НТШ (від 15 грудня 1992 р.), почесному членові Українського географічного товариства, завідувачу кафедри економічної і соціальної географії Львівського університету Олегаві Шаблію 14 листопада 2010 р. виповнилося 75 років.

Народився О. Шаблію 14 листопада 1935 р. у с. Курівці Зборівського району на Тернопільщині. Там закінчив початкову школу. 1947 р. перейшов на навчання у семирічку села Великий Глибочок, яке було тоді районним центром.

Більшовицький терор, нічні облави, „добро-вільна“, з вивезенням і побоями селян колективізація, примусовий вступ старших школярів у комсомол,— все це створювало у свідомості внутрішній спротив до окупанта. Олегаві Шаблію як синові репресованого загрожувало виселення услід за батьком до Сибіру. 1950 р. він полишає домівку і вступає до педагогічного училища у Бережанах, яке закінчив зразково 1954 р. з фахом учителя математики семирічної школи. Далі вступив до Львівського державного університету ім. І. Франка на географічний факультет.

1958 р. О. Шаблію обійняв посаду старшого лаборанта на кафедрі економічної географії, а з 1962 р. — доцента (і викладача з 1964 р.) ЛДУ, у той час навчається заочно в аспірантурі (1961—1965). 1966 р. захищає кандидатську дисертацію на тему „Лісопромисловий комплекс Українських Карпат (тенденції розвитку і структура)“. Тоді він переживає важкий час утисків, принижень і замовчування. „Закиди“ підпільних опонентів зводилися до того, що О. Шаблію веде на лекціях і після них націоналістичні розмови. Однак це не зламало духу молодого вченого. Він активно працює на викладацькій ниві. 1969 р. стає доцентом. Пише статті, монографії, виступає на наукових конференціях. Коло наукових зацікавлень вченого розширюється: географо-лісовиробнича тематика поступово доповнюється агропромисловою, транспортною та рекреаційною. Як наслідок, 1978 р. у Ленінграді успішно захищає докторську дисертацію „Міжгалузеві територіальні комплекси: проблеми теорії і методики дослідження“. Однак через наклепи і звинувачення у націоналізмі протягом

десяти років О. Шаблієві не присвоювали звання професора, яке йому було надане аж 1988 р.

Наприкінці 60-х років ХХ ст. О. Шаблію ініціює активне застосування у навчальному і науковому процесах математичних методів і моделей, впроваджує спецкурси „Математичні методи в економічній географії“, організовує у Карпатах третю всесоюзну літню математичну школу (1968), пише і видає перший в Україні підручник українською мовою. Вчений організовує господарські роботи на рідній кафедрі, підготовляє і видає три шкільно-красознавчі атласи (Львівської, Івано-Франківської та Закарпатської областей), працює над створенням великих атласів господарських комплексів двох областей (Івано-Франківської та Львівської) та м. Львова. Нині під його керівництвом готується до друку „Комплексний атлас Львова“.

У 1970—1980-х рр., крім розробки концепції міжгалузевих територіальних комплексів, О. Шаблію обґрунтовує ідею закону геопросторової інтеграції виробництва, вперше систематизує закони і закономірності його територіальної організації (1983), обґрунтовує принцип нестрогого входження реальних територіальних систем у системи вищого рівня (1984), висуває ідею про т. зв. гнучку територіальну організацію виробництва, розробляє структуру загальної екологічної науки, вводить у вжиток категорії регіональної економіко-екологічної ситуації і проблеми та обґрунтовує географічні імперативи екологічної діяльності, висуває гіпотезу аридизації Західного регіону України та ін.

Від 1993 р. проф. О. Шаблію завідує кафедрою економічної і соціальної географії ЛНУ ім. І. Франка. За той час він створив більше, ніж в усі попередні десятиліття. Науковою темою кафедри визначено „Економіко-, соціально- і політико-географічні проблеми західноукраїнського прикордоння“. Поряд з традиційним, економіко-географічним стали розвиватися демосоціально-географічний і політико-географічний, світознавчий і країнознавчий напрями. Особливого розвитку набули історико-географічні дослідження самого ученого і його учнів — О. Вісьтак, М. Влах, І. Ровенчака. Завдяки їм у науковий обіг увійшли імена таких визначних українських учених, як Степан Рудницький, проф. Володимир Кубійович, Олена Степанів, Валентин Садовський, Антон Синявський та ін. У Тернополі з 1990 р. почав виходити всеукраїнський часопис „Історія української географії“, у якому шеф-редактором став О. Шаблію. Під його керівництвом організовано всеукраїнські і міжнародні конференції та симпозіуми, присвячені актуальним проблемам географічної науки (1994), історії

української географії і картографії (1995), актуальним проблемам географічного українознавства на зламі тисячоліть (2000), 60-річчю кафедри економічної і соціальної географії ЛНУ ім. І. Франка (2005), міжнародні семінари до ювілеїв С. Рудницького, О. Степанів, О. Ващенко, В. Териновича та ін.

2001 р. як підсумок досліджень проф. О. Шаблія вийшла книжка „Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії“, у якій опубліковані найважливіші наукові ідеї і розробки. Згодом вийшла ще одна підсумкова праця „Основи загальної суспільної географії“ (2003), а також окремі публікації останніх років, у яких науково обґрунтовані ланцюг понять загального об'єкта — предмета — конкретних об'єктів — змісту суспільної географії; гіпотеза існування трьох ґносеологічних типів об'єктів дослідження нашої науки — реальних, концептуальних і віртуальних; категорія „територія“, „територіяльна організація“, „територіяльний потенціал“ як науковий конструкт; класифікація наукових проблем СГ, її наукових теорій і концепцій, методів досліджень, природно-ресурсного потенціалу; нове трактування категорії „продуктивні сили“; наукова періодизація розвитку української суспільної географії, розроблення поняттєво-термінологічної системи „історія української СГ“ (разом з О. Вісьтак); обґрунтування місця і ролі Львівської суспільно-географічної школи та ін.

Ще 1994 р. учений обґрунтував принцип україноцентризму у дослідженні і викладанні суспільної географії. У наступні роки він виступив з науковими доповідями, у пресі із заявами про потребу декомунізації суспільної географії, зокрема усунення з географічної карти України назв, що відображають її колишній колоніальний статус. З ініціативи О. Шаблія у Львові встановлені меморіальні таблиці В. Кубійовичу (2002) та О. Степанів (2003), камінь, а невдовзі пам'ятник В. Кубійовичу.

Як ніхто інший, проф. О. Шаблія усвідомив потребу підготовки і видання нових, україномовних навчальних підручників і посібників. У 1999—2010 рр. разом із співробітниками кафедри видає понад 20 таких творів. Зокрема, за його авторства вийшло друге видання 1993 р. підручника „Математичні методи в соціально-економічній географії“, три видання навчального посібника „Соціально-економічна географія України“ (1994, 1995, 2000), „Основи загальної суспільної географії“ (2003). 2004 р. опубліковано перекладений підручник американських учених Г. де Блія, П. Муллера „Географія: світи, регіони, концепти“, де О. Шаблія є автором великого (70 с.) розділу „Україна“ і відповідальним редактором. Книжка здобула перше місце у загальноукраїнському конкурсі нових видань 2004 р. за номінацією „Енциклопедичні і довідкові видання“.

У цей період О. Шаблія викладає три головні курси на географічному факультеті: „Основи суспільної географії“, „Математичні методи в соціально-економічній географії“ та „Основні проблеми суспільної географії“.

Олег Шаблія очолює Географічну комісію Наукового товариства ім. Шевченка, є заступником голови НТШ в Україні, тривалий час був головою Львівського відділу Українського географічного товариства, очолює Географічне відділення Малої Академії наук. Очолюючи Географічну комісію НТШ, О. Шаблія проявив себе як визначний українознавець. Він уперше розкрив географічну сутність українознавчих студій, визначив історичні етапи становлення і розвитку українознавства, в тому числі географічного: сумативний, міждисциплінарний та інтегративний. У географічному українознавстві вчений вперше визначив шість груп наукових проблем: гео-екологічні, геодемографічні, геокультурні, гео-соціальні, геоекономічні та геополітичні. Окремо виділив проблеми, пов'язані з дослідженням історії української географії. Підтримку багатьох учених знайшла його шестичленна суспільно-географічна регіоналізація України (1994).

Олег Шаблія — член редколегій кількох часописів: „Історія української географії“ (шеф-редактор, Тернопіль), „Український географічний журнал“ (Київ), „Регіональна економіка“ (Львів), „Часопис суспільної географії“ (Харків); член оргкомітетів багатьох загальноукраїнських і міжнародних наукових форумів та ін.

Нині проф. О. Шаблія — визнаний лідер Львівської суспільно-географічної школи, започаткованої українськими географами Григорієм Велічком і Степаном Рудницьким до Першої світової війни.

Всі члени очолюваної О. Шаблієм кафедри економічної і соціальної географії — доц. М. Білецький, О. Вісьтак, М. Влах, В. Грицевич, І. Гудзеляк, М. Книш, С. Кузик, В. Стецький, Я. Івах, І. Ранця, І. Ванда, Л. Котик — його учні, які працюють у приблизно десяти напрямах сучасної суспільно-географічної науки. Учні і послідовники О. Шаблія розвивають його ідеї і на інших кафедрах Львівського університету.

Суттєво розширився спектр міжнародних наукових контактів ученого О. Шаблія став професором-гостем Українського вільного університету у Мюнхені (Німеччина), зав'язав тісні контакти з українськими географами, економістами та істориками з діаспори (проф. Аркадій Жуковський з Парижа, проф. Володимир Бандера з Філадельфії, Ігор Стебельський із Віндзора у Канаді, проф. Василь Верига з Торонто, проф. Роман Дразньовський з Мілвокі (США)).

Науковий доробок ученого становлять майже 500 праць різного спрямування і обсягу: приблизно 24 монографії, 12 навчальних підручників і посібників, вісім атласів і карт. О. Шаблія був науковим рецензентом і редактором близько 70 праць інших учених і колективів.

Своє 75-річчя професор О. Шаблія зустрів у розквіті творчих сил. Тож зичимо йому щасливого довголіття, міцного здоров'я та подальшої плідної праці на користь національної науки.

Олександра ВІСЬТАК

ОГЛЯДИ НОВИХ КНИЖОК, РЕЦЕНЗІЇ

Les Archives de l'Est et la France des Lumières / Sous la direction de Georges Dulac et Serguëi Karp Montpellier.— 2007.— Vol. I: Guide des archives.— V—XXI, 1—323 p.; Vol. II: Inédits.— 327—870 p.

Нещодавно з'явилося нове науково-довідкове видання, яке підготували до друку дослідники спадщини французької культури епохи Просвітництва — „Архіви Сходу та Франція епохи Просвітництва“ (Les Archives de l'Est et la France des Lumières / Sous la direction de Georges Dulac et Serguëi Karp Montpellier.— 2007.— Vol. I: Guide des archives.— V—XXI, 1—323 p.; Vol. II: Inédits.— 327—870 p.).

Мета укладачів видання — не лише скерувати свої дослідження, а й показати розмаїття джерельної бази, зорієнтувати і принагідно розширити коло їхніх зацікавлень багатствами архівних і рукописних фондів „Північної імперії з балтійськими країнами включно“.

Проект путівника по архівах виник на колоквиумі науковців Центру вивчення XVIII ст. на базі Університету ім. Поля Валері в Монпельє з їхніми німецькими колегами в Сарбруку 1992 р. Його підтримали Національний центр наукових досліджень Франції (CNRS), паризький Будинок наук про людину та Російська Академія наук. До складу редколегії ввійшли працівники Інституту з вивчення Відродження, XVIII ст. та Просвітництва, Інституту загальної історії РАН та Міжнародного центру з вивчення XVIII ст. (Ферней-Вольтер).

І том — своєрідний путівник по 27 архівах та бібліотечних сховищах Росії, України, Естонії, Литви та Фінляндії. Найповніше — як за кількістю сховищ, так і за обсягом інформації — представлена Росія: дев'ять московських сховищ — РГАДА (Російський державний архів древніх актів), ГАРФ (Державний архів Російської федерації), АВПРИ (Архів зовнішньої політики Російської імперії), РГВИА (Російський державний військово-історичний архів), РГАСПИ (Російський державний архів соціально-політичної історії), відділи рукописів Державного історичного музею і Російської державної бібліотеки та ЦІАМ (Центральний історичний архів Москви) і вісім санкт-петербурзьких — РГИА (Російський державний історичний архів), ЦГИА Санкт-Петербурга, РНБ, Архів АН Росії у Санкт-Петербурзі, Архів Санкт-Петербурзького інституту історії АН Росії, Відділ рукописів Інституту російської літератури АН Росії (Пушкинський дом), Театральна бібліотека Санкт-Петербурга та відділ рукописів і документальний фонд Музею Ермітаж.

Україна представлена сімома установами: Центральний державний архів України (ЦДА) у Києві, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, ЦДА України у Львові, Львівська національна наукова бібліотека ім. Стефаника, Державний архів Одеської області, Одеська державна наукова бібліотека ім. Горького та Одеський історико-краєзнавчий музей.

Інші країни мають по одній довідці: відділ рукописів Тартуської бібліотеки (Естонія), бібліотека Вільнюського університету (Литва) і бібліотека Гельсінкського університету разом із відділом рукописів Наукової бібліотеки Фінляндії.

Перший том складається з таких рубрик: Передмова, Скорочення та Презентація, які стосуються обох томів. Путівник архівів починається „Словом до читача“.

Довідки про установи подаються за країнами. Кожна має підрубрики за окремими містами: Росія — Москва, Санкт-Петербург; Україна — Київ, Львів, Одеса; Естонія — Тарту, Литва — Вільнюс, Фінляндія — Гельсінкі.

Структура довідки про установу такі: 1) практичні відомості: її назва французькою, а в дужках відповідно російською, українською чи іншою мовою, скорочена назва, адреса, телефон, факс, Інтернет-адреса (електронна пошта та адреси веб-сайту); прізвище директора; історична довідка; бібліографія видань, що містять відомості про документи даної установи. Далі — описи фондів, у яких зберігаються

документи про вплив французької культури, діяльність постатей та ін. У словнику архівів збережено назви кирилицею: напр., опис, відділ.

Упорядники ставили за мету створити інструмент, вочевидь, не вичерпний, але „достатній, аби полегшити, принаймні на початку, орієнтацію дослідників“. Вони свідомі того, що довідкові статті не є „описами наявних ресурсів, бо архівні фонди численні й об'ємні, тематика зацікавлень дослідників дуже різноманітна, часто-густо непередбачувана“, однак певною мірою можуть „полегшити доступ до численних установ“.

Українська частина займає всього 28 із 323 сторінок (С. 286—313). Про київські та львівські сховища написали Домінік Трієр із Монпельє та Степан Захарків, який працює в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, одеські довідки підготувала Олена Полевщикова, завідувач відділу

рідкісних книг та рукописів Наукової бібліотеки ОНУ ім. І. І. Мечникова. Авторство довідки про НБ ім. В. І. Вернадського належить усім трьом дослідникам.

Серед українських сховищ найповніше представлена НБ ім. В. І. Вернадського, крім загального огляду походження фондів, подано характеристику окремих зібрань: фонди Г. О. Афанасьєва, І. В. Лучицького, П. М. Ардашева, колекція О. М. Лазаревського, документи В. В. Капніста, О. К. Розумовського; деякі документи з колекції П. Жолтовського, особисті документи М. П. Міклашевського, колекції барона С. де Шодуара, Київської духовної академії, рукописи бібліотеки Історико-філологічного інституту князя Безбородька в Ніжині.

У ЦДІА України у Києві згадано фонди О. М. Голіцина, П. І. Паніна, Міллера, колекцію автографів Харківського історично-філологічного товариства, наводяться окремі приклади (листи мадам де Сталь та Бенджамена Константа, документи з родинних архівів Потоцьких з Тульчина, Жевуських, зокрема альбом Жевуського, перелічуються листи до І. Шувалова).

Для прикладу зазначимо, що, крім книжки Грімстед, яка включена майже у всі бібліографічні довідки, тут подано у працю С. Лисенка та Е. Шернецької „Правобережна шляхта. Кінець XVIII — перша половина XIX ст.: Список шляхти Волинської, Київської та Подільської губерній, дворянські права якої перевірила Центральна ревізійна комісія“ (Біла Церква, 2002).

У довідках про одеські установи подано ґрунтовний перелік фондів і окремих документів, зокрема графа фон Ланжерона у Державному архіві Одеської області, колекція І. І. Куриса та архів І. Дерібаса у ОДНБ ім. Горького, справа графа Ланжерона в Одеському історико-краєзнавчому музеї.

Натомість стосовно матеріалів ЦДІА України у Львові — фонд НТШ, велика колекція листів

політичних, громадських і релігійних діячів України, Польщі та інших земель, фонди великих родин, де могло відклатися відповідне листування — подані лише загальні вказівки. Така сама загальна коротка довідка і про ЛННБ України.

У будь-якому разі, це лише поодинокі приклади, точність яких не вичерпна. Втім, упорядники свідомі того, що довідки нерівнозначні. Так, більшість російських сховищ має докладні характеристики, оскільки Центр уже давно працює з російськими дослідниками. Тоді як опис матеріалів трьох останніх країн із поданого списку обмежується короткими відомостями, взятими іноді з путівника. Це зумовлено особистими зацікавленнями науковців Центру. Так, докладніший опис деяких українських сховищ зробив французький фахівець Домінік Трієр.

У II томі „Невидане“ упорядники прагнули показати конкретну цінність невиданих матеріалів у всьому розмаїтті взаємовідносин Росії з Францією. Тут вміщено сім публікацій під загальною назвою „Довкола Санкт-Петербурзької Академії наук“ і десять — „Філософське оточення і Росія“, п'ять розвідок мають підзаголовок „Французька Європа“, чотири — „Колекції автографів“. Відзначимо дві публікації Олени Полєвщиної: „Тупі манекени“ проти талановитих „негідників“: контрреволюція очима графа Олександра де Ланжерона“ (листи до графа Розумовського (грудень 1793 — лютий 1794), та „Європа і Новоросія у 1808 р.: [лист] герцога Арно дю Плєссі де Рішельє до імператриці Марії Федорівни, 4/16. XII. 1808“).

Сподіваємось, що видання дасть поштовх зацікавленим французьким дослідникам нашим архівами, зокрема матеріалами французькою мовою, де на перешкоді не стоятиме незнання української мови. „Архіви Сходу та Франція епохи Просвітництва“ будуть цікаві й українським дослідникам французьких впливів у суспільному житті України чи українсько-французьких взаємин.

Зоя БОРИСЮК

Володимир Мельниченко. Шевченківська Москва. Авторська енциклопедія-хроноскоп.— Москва: ОЛМА Медіа Групп, 2009.— 768 с.

Генеральний директор культурного центру України в Москві, доктор історичних наук, член-кореспондент Національної Академії педагогічних наук України Володимир Мельниченко — унікальна постать українського культурницького процесу кінця XX — початку XXI ст. Він — один із тих українців, котрі, проживаючи поза Україною, творчо й натхненно творять україністику.

Загалом про наукову чи принаймні публічну діяльність В. Мельниченка кінця XX ст. відомо небагато. Натомість із початком XXI ст., коли 2001 р. він був призначений керівником культурного центру України в Москві, чи не кожного року почали з'являтися його наукові й науково-популярні публікації українською мовою, котрі стосувалися теми „Україна й українці та Москва“. Вважає уже простий перелік цих видань. Ось деякі з них: „Україна на Арбаті“ (2003), „Прапор України на Арбаті“ (2004), „Тарас Шевченко і Михайло Грушевський

на Старому Арбаті“ (2006), „Тарас Шевченко: „Моє перебування в Москві“ (2007), „На славу нашої преславної України (Тарас Шевченко і Осип Бодяньський)“ (2008) — за останні дві монографії вченому 2009 р. присуджено Національну премію України ім. Тараса Шевченка. Під час вручення її відзначалося, що лауреат вперше пройшов по Москві слідами великих українців — Тараса Шевченка, Михайла Щепкіна, Осипа Бодяньського, Миколи Гоголя, Михайла Грушевського. Як історик і публіцист, Володимир Мельниченко у своїх книжках майстерно поєднав науку з літературною творчістю, в розкутій манері викладу відкрив духовний образ України в Росії. Того самого року, крім рецензованої енциклопедії, вийшла друком ще одна праця невтомного дослідника про унікальну дружбу Тараса Шевченка та Михайла Щепкіна „Тарас Шевченко: „Мій великий друг Щепкін“.

Енциклопедія „Шевченківська Москва“ зберігає та розвиває основні риси попередніх праць В. Мельниченка — вміння свіжо подати „сухі“ й „нецікаві“ факти, не залишити поза увагою жодного документа чи версії певної події, врешті, викладати свою тему справді по-шевченківськи — не минати „ані титли, ніже тії коми“. Саме тому рецензоване видання своєю всебічністю, інформативністю, аналітизмом та добротною стилістикою відрізняється від інших авторських енциклопедій, що з'явилися останнім часом (для прикладу можна назвати авторську енциклопедію Б. Соколова „Николай Васильевич Гоголь“ (Москва, 2007). Завдяки цьому праця В. Мельниченка читається легко й захопливо, а майстерним і майже письменницьким стилем вона перевершує всі відомі дотепер белетризовані біографії Т. Шевченка. Автор аналізує та інтерпретує, здається, лише перевірені факти (наприклад, не вступає в дискусію з приводу того, чи побував Шевченко у Москві навесні 1843 р., або не занурюється у, мабуть, безперспективну справу — довести чи спростувати те, чи міг поет справді бачити гру актора Щепкіна у квітні 1838 р. під час його гастролей в Александринському театрі в Петербурзі чи в Москві у квітні 1843 р., якщо тоді Шевченко там справді був, або на початку червня уже в Києві, де Щепкін гастролював тощо).

Жанр рецензованої праці — щось середнє між класичною енциклопедією та докладним літописом життя і творчості письменника під час його перебування лише в одному місці. На нашу думку, В. Мельниченко тут справді надзвичайно вдало обрав основу для всебічного аналізу Шевченкової Москви — це Кобзареві тексти, взяті з листування чи щоденника. Шевченкові висловлювання, пов'язані з Москвою, власне, той інструмент, хроноскоп (за Сучасним словником іншомовних слів, це „прилад для вимірювання надзвичайно малих проміжків часу, а також для порівнювання показань часу за різними приладами“), яким автор вимірює достовірність різноманітної інформації про Шевченкову Москву. Рецензована енциклопедія виконує функцію не лише науково-довідкового видання, а й аналітичного і ґрунтового путівника Шевченковими місцями Москви. У цьому сенсі чи не єдиною істотною вадою видання В. Мельниченка є брак у ньому так необхідних показників, зокрема іменного та „московського“, тобто зведеної інформації про ті місця, про які йдеться в енциклопедії.

Енциклопедія „Шевченківська Москва“ засвідчила й те, що українське шевченкознавство, яке готується до епохальних дат у житті українського народу — 150-річчя від смерті і 200-ліття від народження національного Генія — має ще багато наукових тем, які треба з'ясувати. Такими є написання докладного літопису життя і творчості Т. Шевченка та його наукової біографії, в яких можна було б відтворити весь земний шлях Кобзаря від народження до смерті. В руслі цих завдань праця В. Мельниченка — видання надзвичайно цінне, адже містить чи не всю відому на теперішній час інформацію про перебування Кобзаря в Москві, що разом заледве перевищує місяць.

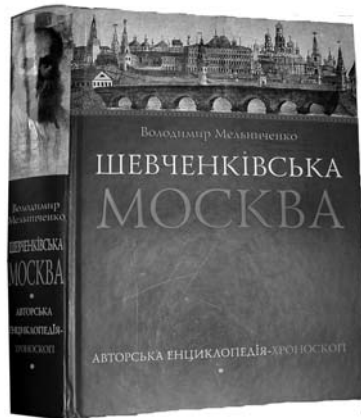
Цінність книжки В. Мельниченка передусім у тому, що в ній „всі відомості мають виключно науковий характер і базуються на фундаменті кращих шевченкознавчих і московознавчих досліджень, а також на нових архівних документах, невикористаних і маловідомих путівниках по Москві та довідниках, картах, покажчиках, а ще — газетних і журнальних матеріалах Шевченкових часів“ (С. 6). Увага до фактів, як уже йшлося, зовсім не заважає вченому свою працю адресувати якнайширшому колу читачів, адже він водночас сповідує „доступність, зрозумілість, отже, читабельність наукових текстів, ясність, дохідливість і незамутненість авторської мови, тобто все те, що вважається науково-популярним виданням“ (С. 6).

Енциклопедія „Шевченківська Москва“ обрамлена вступними заувагами та післясловом автора, а її основну частину становлять вступний розділ про Москву головно Шевченкових часів включно з параграфом „Шевченко в Москві: постановка та історіографія проблеми“, написаного з прекрасним знанням теми.

Перший розділ представляє хронологію перебування Шевченка в Москві: від його першого приїзду в лютому 1844 р., коли поет повертався з України до Петербурга, і до прощання з Кобзарем наприкінці квітня 1861 р., коли до Москви привезли домовину з його тілом.

У другому розділі В. Мельниченко виписав портрети найбільших „московських друзів“ Шевченка — Михайла Щепкіна та Осипа Бодяньського. Коли про Михайла Щепкіна написано дуже докладно, з прекрасним знанням чи не всіх щепкінознавчих досліджень, з очевидним залюбленням у творчу особистість видатного актора, то матеріал про Осипа

Бодяньського, на нашу думку, викладено не так яскраво й вичерпно. Про Бодяньського чомусь написано як про „російського й українського вченого, славіста, фольклориста, археографа, видавця історичних документів, письменника і перекладача“ (С. 378). Цим автор енциклопедії суперечить сам собі, цілком слушно зазначаючи на наступній сторінці, що „у середині XIX століття московський професор, українець з Варви Бодяньський почувався національним патріотом, ідентифікував себе з Україною. Його інтелектуальна складова знаходилася в гармонії з духовною, національною“ (С. 379). Гадаємо, що тут варто було б розмежувати ці грані науково-творчої праці Бодяньського, врешті, показати ті її аспекти, в яких він поставив, скажімо, як російський чи український учений або які письменницькі тексти позиціонують його як російського письменника тощо. Коли, приміром, стосовно фольклористики ще можна писати про Бодяньського частково як російського фольклориста головно через його магістерську дисертацію „О народной поэзии славянских племен“ (1837), то як російський письменник він, здається, таки невідомий. Відтак тут варто було написати про Осипа Бодяньського як українського суспільно-культурного діяча, який, живучи й працюючи в Москві, був активним учасником тогочасного літературно-наукового й суспільно-культурного процесу.

Лише третій розділ (майже 300 с.) має звичний енциклопедичний вигляд — в алфавітному порядку представлено імена, вулиці, площі, будівлі, дати (наприклад, вміщено окрему статтю „25 марта 1858 года“), твори („Выбранные места из переписки с друзьями“ М. Гоголя, „Иржавець“ Т. Шевченка) і т. ін. (наприклад, статті „Англійська або гірка сіль“, „Діста“, „Дьоготь“) — тобто все, що так чи інакше пов'язано з перебуванням Шевченка в Москві.

Отже, можна з певністю відзначити, що українська духовна культура справді збагатилася унікальною синкретичною шевченкознавчою працею, яка зри-

мо представила не лише самого Шевченка, а й контекст його життя і творчості середини ХІХ ст. Сподіваємося, що енциклопедія „Шевченківська Москва“ покличе до такої ж подвижницької праці й інших ентузіастів українства, які так само всебічно й талановито пройдуться всіма Шевченковими шляхами, і що Володимир Мельниченко подарує Україні не одну свою книжку, а Культурний центр України в Москві, який він очолоє, й надалі буде чільним представником нашої держави в Росії.

Василь ІВАШКІВ

Lushnycky Alexander, Ph. D. Ukrainians of the Delaware Valley. Images of America.—
Charleston, SC: Arcadia publ., 2009.— 128 pp.

2009 р. побачила світ ще одна праця відомого українознавця — дослідника життя українців-емігрантів, д-ра філософії Олександра Лужницького „Українці Долини Делавер“. Це не перша його робота. Перу дослідника належать такі публікації: „Українці в Пенсільванії“, „П'ятдесята річниця шкіл українських студій“, „Десята річниця української школи спадщини“, „Українці Великої Філадельфії“. Вчений багато зробив і далі працює над тим, щоб про українців знали не тільки в США, але щоб самі українці як громадяни іншої держави не забували своїх коренів, гуртувалися, долучалися до культурного і політичного життя України. О. Лужницький є регіональним директором у Філадельфії „Енциклопедії української діаспори в США“ і виконавчим віце-президентом Української ради освіти. Він зробив вагомий внесок у підборі і впорядкуванні архівних матеріалів, зокрема преси, що стосувалися еміграції українців.

Книжка „Українці Долини Делавер“ („Images of America“) належить до серії „Світлина (образи) Америки“, наскрізна ідея якої — показати американське суспільство у світлинах. Американська спільнота, до якої належить і українська діаспора, — різноаспектна, тому така серія викликає живий інтерес у читачів, які цікавляться процесом формування поліетнічного суспільства Америки. Цей альбом вийшов друком завдяки видавництву „Аркадія“.

Не випадково на обкладинці розміщена світлина єпископа Сотера (Ортинського), першого українського греко-католицького єпископа в Сполучених Штатах. Саме священники серед емігрантів були рушійною силою в процесі консолідації українства на нових землях.

Книжка відкривається картою Долини Делавер (проект Олега Антонюка), яка зображує населені пункти, місцезнаходження найбільшого зосередження українців. Після титульної на четвертій сторінці представлена картосхема „Україна у вишивці“ із зображеннями вишивки різних регіонів України. Впродовж багатьох років українські емігранти з різних частин України приносили з собою матеріальну культуру, зокрема українську вишивку, яка є давньою традицією нашого народу та містить багато символічного. Тому українці любили, цінували і пов'язували мистецтво вишивки із рідною, матірньою землею.

У „Подяці“ д-р Лужницький згадує всіх тих приватних осіб та інституції, котрі подали допомогу в укладанні цього альбому.

„Вступ“ містить інформацію про географічне розташування, історію, економіку та культуру Долини Делавер. Обґрунтовано, чому саме ця частина Сполучених Штатів стала такою привабливою для емігрантів з України. Автор висвітлює причини еміграції українців, які протягом останніх десятиліть ХІХ ст. — початку ХХ ст., постійно перебуваючи під економічним та політичним тиском, змушені були покидати рідну землю, незважаючи на те, що Україна багата родючими чорноземами, корисними копалинами тощо. Імперські окупаційні уряди не сприяли розвитку ні сільського, ні промислового господарства на рідних землях. Тому селянин, а потім уже і робітник та інтелігент, мусив шукати вільних земель, заробітку та політичного захисту поза межами своєї батьківщини. У „Вступі“ йдеться і про три періоди в українській еміграції:

перший — від початку 70-х років ХІХ ст. — до початку Першої світової війни ХХ ст. (економічні причини переселення);

другий — між двома світовими війнами (1917—1939) (економічно-політичні причини еміграції);

третій — роки Другої світової війни та повоєнний час (політичні причини еміграції).

Автор говорить і про четверту — новітню хвилю української трудової міграції, яка виникла в середині 90-х років ХХ ст.

Книжка-альбом О. Лужницького „Українці Долини Делавер“ складається з п'яти розділів: 1. Першопрохідці (піонери); 2. Пошук можливостей; 3. У гонитві за щастям; 4. Переплетення (змішування) культур; 5. Захоплення Америкою і вільною Україною.

Перший розділ „Першопрохідці (піонери)“ присвячений тим емігрантам, які 1890 р. прибули в „Новий Світ“ у пошуку землі. Це переважно були селяни з Галичини, яких загнала до Америки економічна скрута. На них чекали величезні випробування. Подолати проблеми можна було лише гуртом. Це давало їм можливість вижити в чужому світі, тому новоприбулі поселялися разом, бо відчували потребу в „сільській громаді“, до якої звикли на батьківщині. Гуртувалися українці і довкола віри та церкви, яка стала основою, хребтом української культури в діаспорі. До процесу консолідації вагомо доклався

греко-католицький священник Сотер Ортинський. Працю емігрантів використовували у найтяжчих місцях, однак українці вважали, що це тимчасове явище — всі вони мріяли повернутися додому із заробленими грошми. Деяким з них таки вдалося повернутися додому, але решті перешкодила Перша світова війна. Важливим у процесі самозбереження та етнічної самоідентифікації було й те, що в українській громаді з'явилися релігійні та освітні осередки, що було початком адаптаційного процесу українців у „Новому Світі“.

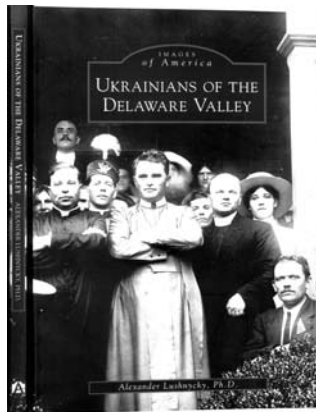
У другому розділі „Пошук можливостей“ висвітлюються історичні процеси в Україні в період Першої світової війни: поділ наших земель між імперіями, наслідки громадянської війни тощо. Все це призвело до другої хвилі еміграції (1917—1939). Україну покидали не тільки селяни, а й робітники та представники інтелігенції. Це було своєрідним впливанням нової крові в емігрантське середовище, новоприбулі принесли до українських громад дух непримиренності й ворожості, особливо до тих, хто не поділяв їхніх політичних поглядів. В українській діаспорі посилюлася криза між старими та новими емігрантами, що негативно впливало на розвиток українства в Америці, відбувся своєрідний розкол, який призвів до утворення вакууму в українському культурному та релігійному середовищі. А вакуум, як відомо, завжди заповнюється, тому, наприклад, з'явилася православна церква, сформувалися політичні партії різного скерування тощо. Однак культурне життя українців не зруйнувалося, і власне у цьому вони змогли знайти і зберегти свою національну ідентичність.

Третя хвиля еміграції настала в повоєнний час. До Америки прибули тисячі українців, які були насильно депортовані із рідної землі. Це була політична еміграція. Всі вони сподівалися, що їх перебування в США лише тимчасове, вірили, що все те, що відбувалося в Україні, це якесь історичне непорозуміння, були впевнені, що вони зможуть повернутися додому. Розселилися вони по найбільших промислових містах Сполучених Штатів, де можна було знайти місце праці. Були створені комітети українських американців, які всіляко допомагали біженцям. У цей період утворилися нові товариства українців, збільшувалася кількість соціальних закладів тощо. Однак було багато проблем, пов'язаних із внутрішніми і зовнішніми чинниками поточного життя. Так, багато хто із емігрантів не зумів адаптуватися в чужорідному американському середовищі. „Прощитало“ і непорозуміння між „старими“ та „новими“ емігрантами. У старому діаспорному середовищі були різні політично орієнтовані групи. Нові ж емігранти були категорично антирадянськими. Вони розгорнули активну діяльність на збереження українства і його спадщини, організували школи, наукові, культурні, релігійні товариства, художні ансамблі, дитячі і молодіжні установи та ін. Все це робилося і для того, щоб „зберегтися“ в американському суспільстві. У цьому й полягало щастя українця за межами батьківщини. Про все це йдеться в третьому розділі книжки „У гонитві за щастям“.

Четвертий розділ „Переплетення (змішування) культур“ висвітлює життя українських американців у 70—80-х роках. У цей період імідж українських емігрантів суттєво змінився: це були люди талановиті, професійні, культурні. Настав час, коли українська громада „розросталася“, емігранти розселялися по землях Сполучених Штатів, емігрантське життя змінилося: перспектива повернення додому згасла, відповідно до того українці почали асимілюватися, американізуватися. Це часто було зумовлено соціальною потребою. Українці усвідомили, що США стануть їхнім постійним місцем перебування, і вливалися в американський ритм життя, беручи участь у науковому та культурному житті американського суспільства.

Українські інституції розвивалися у різних напрямках. Особливу увагу приділялося розвитку дитячих та молодіжних організацій. Американський стиль поступово ввійшов у життя українця-емігранта, однак патріотичні почуття були постійні, міцні та незнищенні...

П'ятий розділ „Захоплення Америкою і вільною Україною“ присвячений останній хвилі української еміграції, яка почалася після проголошення Незалежності України. Парадоксальність новітньої економічної еміграції полягає у тому, що коли перша хвиля масового переселення українців припала на добу нашої бездержавності, то четверта хвиля виникла в Українській державі. Причина першої й четвертої еміграційних хвиль — у соціально-економічній мотивації, бідності, неможливості реалізувати себе на Батьківщині. Ейфорія братерського єднання тривала недовго, на це були свої причини: старі політичні емігранти вважають новітніх звичайнісінькими заробітчанами, які далекі від їхніх ідейно-політичних прагнень, трактували їх як „совєтський“ продукт, що втратив українську душу, яку так плекала діаспора! Нові емігранти по-

повнили чинні громадські організації, докладаються до спільної справи діаспори, деякі з них повернулися в Україну.

Українці США досягли великих успіхів, а це свідчить про те, що талановитий і працьовитий український народ у цивілізованих умовах є не тільки конкурентоспроможним, але й здобуває собі гідне місце на міжнародній арені.

Праця О. Лужницького, як уже зазначалося, є книжкою-альбомом, тому особливе місце в ній відводиться світлині. Це підбірка унікальних знімків, які ретельно опрацював автор-укладач. Вони відображають життя нашої діаспори за періодами, що визначені розділами книжки. Фотографії демонструють нам усебічне життя українського емігранта: церковне, суспільно-політичне, культурне, спортивне, приватне та ін. Світлини влучно доповнюють і поглиблюють зміст тексту розділів. Пізнаючи візуально світ через фотографію, ми краще відчуваємо свою спільноту, національну ідентичність, бо всі об'єднані історичною пам'яттю. І такі альбоми сприяють усім нам це зрозуміти.

Зоряна КУПЧИНСЬКА

Українсько-бельгійські літературні зв'язки. 1870—2008. Бібліографічний покажчик.— К.; Львів, 2010.— С. 246.

Нещодавно вийшов друком бібліографічний покажчик „Українсько-бельгійські літературні зв'язки. 1870—2008“ (Київ; Львів, 2010), опрацьований Національною бібліотекою України ім. В. І. Вернадського та Львівським національним університетом ім. І. Франка (укладачі Т. Добко, Я. Кравець та ін.). Пропонуваний бібліографічний покажчик — перша спроба в українській бібліографії комплексно подати українсько-бельгійські літературні взаємини, які тривають майже 150 років.

У покажчику відображено переклади українською мовою творів письменників Бельгії та народних казок бельгійського народу, видання творів української художньої літератури та фольклору в Бельгії, літературно-критичні матеріали, а також праці, у яких досліджуються українсько-бельгійські літературні взаємини.

У виданні наведені бібліографічні відомості про книжки, матеріали наукових конференцій, статті з журналів, збірників, енциклопедій, довідників, газет від 1870 до 2008 р.

Матеріал у покажчику систематизовано за двома основними розділами: „Бельгійська література в Україні“ та „Українська література в Бельгії“. Кожний розділ складається з підрозділів: „Літературно-критичні праці“, „Твори окремих авторів та література про них“ і „Народна творчість“.

До підрозділів „Літературно-критичні праці“ входять документи, які відображають загальні питання літературознавства, літературної критики, українсько-бельгійські взаємини або матеріали про творчість письменників.

Підрозділ „Твори окремих авторів та література про них“ розділу „Бельгійська література в Україні“ складається із трьох частин — „Література латинською мовою“, „Література французькою мовою“, „Література фламандською, нідерландською мовами“.

Завершують це видання покажчики згадуваних імен, українських перекладачів бельгійської літератури, а також франкомовних, фламандських і нідерландських перекладачів української літератури.

Вступна частина покажчика складається з вітальних слів Надзвичайного і Повноважного Посла Королівства Бельгія в Україні Марка Вінка та Надзвичайного і Повноважного Посла України в Королівстві Бельгія Євгена Бершеди, обширної статті „Україна і Бельгія: півторастолітній діалог красного письменства per translationem“ авторства Яреми Кравця — завідувача кафедри світової літератури ЛНУ ім. І. Франка (1996—2010), дійсного члена НТШ, статті „Українсько-бельгійські зв'язки: досягнення і перспективи“ авторства кандидата історичних наук Юлії Половинчак — старшого наукового співробітника НБУ ім. В. І. Вернадського, та слова „Від укладачів“.

У вітальному слові Надзвичайний і Повноважний Посол Королівства Бельгія в Україні Марк Вінк зазначив: „Я із задоволенням представляю актуальну працю про літературні українсько-бельгійські взаємини. Цей бібліографічний покажчик із понад 1200 позиціями вперше пропонується широкому читацькому загалові [...] Він містить не лише роботи українських дослідників, присвячені творам бельгійських авторів, переклади чи згадки про монографії, але й бібліографічні описи дисертацій та різноманітних статей, опубліковані в журналах та інших виданнях французькою або нідерландською мовами. Бібліографічні записи, що стосуються таких визначних імен, як Метерлінк, єдиний бельгієць, який отримав Нобелівську премію з літератури, чи Леся Українка, велика українська поетеса, авторка „Лісової пісні“, представлені поряд з іншими літературними персоналіями.“

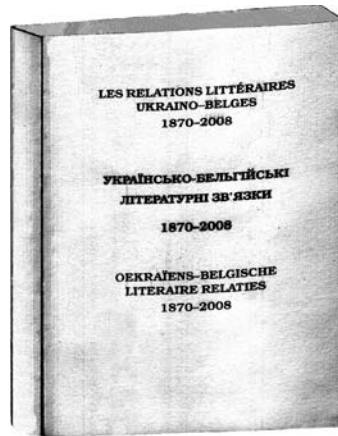
Мені залишається тільки подякувати за цю величезну роботу, що тривала понад три роки і, безсумнівно, стане необхідним джерелом для кожного дослідника, науковця, видавця або читача, зацікавленого міжнародним контекстом української літератури, зокрема її контактами з бельгійською літературою“ (С. 5).

Надзвичайний і Повноважний Посол України в Королівстві Бельгія Євген Бершеда також відзначає, що „Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського та Львівський національний університет ім. І. Франка разом із науковцями — літературознавцями, перекладачами та іншими фахівцями — створили унікальне видання, яке засвідчує наявність плідних відносин у галузях літератури і культури України та Бельгії. Проголошення Україною незалежності надало цим контактам нової динаміки.“

Літературні взаємини наших народів мають не лише цікаву давню історію. Про інтерес у Королівстві Бельгія до сучасної української літератури свідчать нещодавно проведені вечори української літератури у Брюсселі з участю таких відомих письменників з України, як Оксана Забужко та Андрій Курков. Їхні твори, видані французькою та нідерландською мовами, мають успіх у бельгійських читачів.

Помітною подією у літературному житті Бельгії стала публікація у фламандському літературному журналі „Tijdschrift voor slavische literatuur“ низки перекладів творів сучасних українських поетів.

Висловлюємо нашу велику вдячність і глибоку повагу всім, хто працював над цим бібліографічним покажчиком, який стане важливою сторінкою у подальшому розвитку відносин двох різних, але близьких народів Європи — українського та бельгійського“ (С. 5).

Варто, безперечно, звернути особливу увагу на розділ „Українська література в Бельгії“, де, крім перекладів творів українських авторів, подано і художні твори українською мовою, що з'явилися на території Бельгії — книжки українських класиків Лесі Українки, Івана Франка, Андрія Чайковського, а також Леоніда Мосендза, Уласа Самчука, письменників української діаспори, які проживали в Бельгії (Кузьми Дмитрика, Богдана Куриласа) та в інших зарубіжних країнах, — Юрія Борця (Австралія), Романа Кухаря, Володимира Радзиковича (США), Івана Стоцького (Німеччина), письменників України Василя Стуса, Зіновія Красівського, Ігоря Калинця, Степана Сапеляка та ін.

У новітній період становлення Української держави українські письменники Бельгії дістали широкі можливості друкувати свої твори в Україні. Укладачі покажчика вирішили у тому самому розділі подати публікації українських письменників Бельгії Романа Бабовала, Зореслави Коваль, які були опубліковані в Україні та інших країнах, комплексно представити їхній творчий доробок. Подано твори Романа Бабовала українською та французькою мовами, а також літературу про нього. Крім того, Р. Бабовал репрезентований у покажчику як перекладач добірок української поезії, виданих у Франції (наприклад, у газ. „La Parole ukrainienne“). Він широко сприяв популяризації української літератури у франкомовному світі (ос-

танні десятиріччя ХХ ст.), а також ознайомленню українських читачів з бельгійською літературою.

До того ж розділу входять твори Ірени Стецки, бельгійської письменниці українського походження, які стосуються української тематики і видані французькою мовою.

При складанні бібліографії опрацьовано каталоги і фонди НБ України ім. В. І. Вернадського, частково бібліотеки ЛНУ ім. І. Франка, Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. У процесі пошуку матеріалів здійснено перегляд видань органів державної бібліографії, загальних і галузевих бібліографічних посібників, ретроспективних покажчиків, періодичних видань, пристатейної бібліографії тощо.

Презентаційним є склад Редакційної колегії бібліографічного покажчика, до якої, крім генерального директора НБ України Олексія Онищенка (голови редколегії) та інших співпрацівників бібліотеки, входять дослідник і перекладач нідерландської літератури Я. Довгополий, поет І. Калинець, перекладач В. Ткаченко та ін.

Тепер з упевненістю можна ствердити, що українська літературознавча наука та бібліографічна справа поповнилися цінним унікальним виданням, яке із зацікавленням буде сприйняте не лише в Україні, але й у Бельгійському Королівстві.

Святослав ГРАБ

Листування Юра Меженка з Ярославом Дашкевичем (1945—1969) / Упорядники Р. Дзюбан, Г. Сварник; ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ історичних колекцій. — Львів, 2009. — XXXVIII, 374 с.: іл.

Рецензована книжка, яка нещодавно вийшла з друку, належить до епістолярного жанру. У ній Р. Дзюбан та Г. Сварник опублікували листування відомого бібліографа, книгознавця, бібліотекознавця Юра Меженка (1892—1969) з видатним істориком Ярославом Дашкевичем (1926—2010). Листи Я. Дашкевича збереглися в Архіві Ю. Меженка у відділі рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, а листи Ю. Меженка — у приватному архіві Я. Дашкевича. Дев'ятнадцятирічний Я. Дашкевич та 53-літній Ю. Меженко познайомилися 1945 р. і підтримували теплі дружні стосунки до смерті Ю. Меженка 1969 р. Про це свідчить, наприклад, фотографія Я. Дашкевича, яку він 15 листопада 1948 р. підписав Ю. Меженкові такими словами: „Вельмишановному Юрієві Олексійовичеві — великій, приятній Людині, яку я так неочікувано зустрів на порозі мого життя“ (С. IV), або же слова Ю. Меженка написані 18 червня 1959 р. після першої зустрічі з Я. Дашкевичем за дванадцять років розлуки: „Я був дуже радий, що наша зустріч нарешті відбулася і ще більше радію з того, що наші взаємні дружні почуття залишилися незмінно такими як були 12 років тому. А ми обоє стали дорослішими, то й почуття стали міцнішими“ (С. 143).

У збірку увійшов 291 лист за 1945—1969 рр., більшість з них — Я. Дашкевича, оскільки всі листи Ю. Меженка, за винятком одного, який зберігся у

копії, зникли після арешту Я. Дашкевича органами МДБ 10 грудня 1949 р. Листування містить лажу у 1950—1956 рр., що пов'язано із засланням Я. Дашкевича. За видовою ознакою кореспонденція поділяється на листи, поштівки та телеграми.

Листи опрацьовали працівники Відділу історичних колекцій Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника Галина Сварник та Роман Дзюбан. Видання підготовлено за сучасними археографічними вимогами, вміщує розлогу передмову Г. Сварник, у якій подано тематичну характеристику листування обох вчених, виокремлено найважливіші теми, які порушувалися кореспондентами, висвітлено їх життєвий шлях і наукову творчість упродовж середини 1940—1960-х рр. У книжці також уміщено археографічну передмову, в якій йдеться про основні засади публікації листів. Видання містить блок з 56 ілюстрацій, серед яких деякі фотографії публікуються вперше, їх оригінали зберігаються в архіві Ю. Меженка, архіві ЛННБ України, приватному архіві Я. Дашкевича, відділі рукописів ЛННБ України, відділенні „Палац мистецтв ім. Тетяни і Омеляна Антоновичів“ ЛННБ України, Національному закладі ім. Оссолінських у Вроцлаві. Біографічні відомості про осіб, які згадані у листах, подані у примітках, в яких також прокоментовано періодичні та книжкові видання, бібліографічну інформацію. Завершують книжку географічний та іменний покажчики. Високий науковий

рівень видання епістолярію Я. Дашкевича і Ю. Меженка та якісне поліграфічне оформлення створюють приємне враження.

Листи мають широку тематичну палітру. Зміст листів першого періоду (до 1949 р.) зводиться головним до проекту створення Репертуару української книги 1798—1916 рр. (складання бібліографії та робочої картотеки на основі бібліографічних джерел у Бібліотеці АН УРСР в Києві та бібліографічному відділі Львівської філії Бібліотеки АН УРСР, нарада у Києві 26—27 грудня 1945 р. у цій справі, учасником якої був Я. Дашкевич тощо). 1947 р. робота над цим проектом припинилася у зв'язку із початком нового етапу погрому української науки та літератури, пов'язаного з приходом на посаду першого секретаря ЦК КП(б)У Л. Кагановича. Другим тематичним блоком, який представлений у листуванні, є організація роботи відділу бібліографії Львівської філії Бібліотеки АН УРСР, який у 1945—1949 рр. очолював Я. Дашкевич. У листах Ярослава Романовича, писаних до 1949 р., докладно висвітлено процес висунення нових тематичних планів роботи відділу, проблеми прийняття на роботу працівників. Я. Дашкевич також описує свою роботу над „Словником українських псевдонімів”. Окремо сюжетною лінією у листуванні Я. Дашкевича до Ю. Меженка проходить справа розподілу фондів Львівської бібліотеки між бібліотекою і архівами УРСР, СРСР та Польщі.

Арешт і заслання Я. Дашкевича перервало листування з його старшим товаришем. Лише 1956 р. воно відновлюється, але теми листів зовсім інші: безробіття Я. Дашкевича, праця над „Бібліографічним покажчиком комуністичної та прогресивної преси Львова (1918—1939)”, виданням „Історія Західної України. Бібліографічний покажчик радянської літератури 1939—1957 рр.” та довідником „Прогресивна преса Західної України 1919—1939 рр.”, які так і не надруковано. Я. Дашкевич пише про рецензії, які він готує для журналу „Вітчизна”. Також обговорюється можливість спільної роботи над покажчиком до журналу І. Франка „Житє і слово”. Зрештою, згодом робота розпочалася, складено картотеку, розкрито більшу частину псевдонімів і криптонімів, якими підписувалися автори Франкового періодичного видання. Працю завершено на початку 1959 р. Однак цей систематичний покаж-

чик так і не надруковано через формальну причину — завеликий обсяг матеріалу.

У 1960-х рр. у листуванні Я. Дашкевича відверто, без підтексту проходять думки про невтішний стан української науки та літератури. Він пише про свої наукові успіхи, вихід монографії про вірменські колонії в Україні, захист кандидатської дисертації в Єревані, судовий процес у справі плагіату матеріалів „Словника українських псевдонімів” Олексієм Деєм, вимушене безробіття, судовий процес з дирекцією Інституту суспільних наук АН УРСР у справі його звільнення, а також про можливість виїзду до Вірменії, де йому пропонували значно кращі умови наукової роботи. Також у листуванні багато інформації про наукові проекти Я. Дашкевича. Наприклад, на початку 1959 р. він просить Меженка допомогти у зборі матеріалу для дослідження про українські громади Туркестану, а також пише: „Я поволі збираю матеріал про українські видання в Сибірі та Туркестані під час революції та громадянської війни [...] „Взагалі дуже цікаве питання про яке, може, вдасться що-небудь написати” (С. 124).

Окремою темою через усе листування проходить Шевченкіана — література про Т. Шевченка, яку збирав Ю. Меженко, а Я. Дашкевич йому в цьому охоче допомагав. Майже у кожному листі Я. Дашкевич пише про Шевченкіану, перегляд і збір матеріалів, пересилання Ю. Меженкові. В одному з листів 1958 р. Я. Дашкевич зазначав: „Шевченкіану, якщо вона потраплятиме до моїх рук, обов'язково посилатиму Вам. Якщо будуть якісь desiderata в цій галузі — прошу, пишть мені, по можливості, розшукувати Вам потрібний матеріал” (С. 113). Натомість, як дізнаємося із листування, Ю. Меженко допомагав збирати Я. Дашкевичу марки, задовольняючи його філателістичні зацікавлення, які проявилися ще в дитинстві.

Листування Я. Дашкевича та Ю. Меженка є цінним епістолярним джерелом, яке висвітлює їх протистояння радянському режимові, багато цікавих фактів до історії наукової бібліографії та бібліотечної справи в Україні 40—60-х рр. ХХ ст., а також реалії життя та праці цих інтелектуалів в умовах радянської дійсності.

Андрій ФЕЛОНЮК

Кунанець Н. Е. Наукові бібліотеки Львова (1784—1939): особливості становлення і розвитку, формування фондів та колекцій: Монографія.— Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка“, 2010.— 244 с.

Наталія Кунанець у своїй монографії вперше об'єднала розрізнені відомості про розвиток та функціонування наукових бібліотек, що діяли з кінця ХVIII ст. — до 1939 р. у Львові, як важливих соціокультурних об'єктів, які сприяли роз-

витку наукової, педагогічної думки, здійснювали інформаційне забезпечення низки наукових шкіл.

Праця складається із чотирьох розділів, які висвітлюють різні аспекти діяльності наукових бібліотек Львова. У першому розділі монографії

„Критерії класифікаційного поділу бібліотек Львова, заснованих у кінці XVIII — 30-ті рр. XX ст.“ розглянуто основні бібліотекознавчі концепції щодо типології наукових бібліотек, окреслено критерії, взяті за основу для визначення кола наукових бібліотек, що діяли у Львові. Таким чином, підведене наукове підґрунтя для докладного вивчення саме цих книгозбірень.

У другому розділі „Наукові бібліотеки Львова у кінці XVIII до 30-х рр. XX як осередки культури і наукової думки Галичини“ автор у контексті соціокультурного та політичного середовища висвітлює мотиваційні чинники заснування, регіональні особливості функціонування, а також три основні періоди їх діяльності, здійснює класифікаційний поділ книгозбірень.

Перший період діяльності наукових книгозбірень розпочався створенням бібліотеки Львівського університету внаслідок бурхливого розвитку науки й освіти в Європі у другій половині XVIII ст. і тривав до 1847 р. Для інформаційної підтримки цього процесу розпочалося створення наукових бібліотек вищих навчальних закладів та реорганізація колишніх приватних зібрань у публічні книгозбірні. Слід зазначити, що у той період виникають бібліотеки, орієнтовані переважно на польського читача, хоча їх діяльність пов'язана з українознавством — тематичним наповненням фондів, кадровим складом та ін. Водночас з'являється унікальна українська книгозбірня Ставропільського інституту, створена на основі фондів та внаслідок зміни статусу першої відомої бібліотеки української громадсько-культурної організації — братської.

Для другого періоду діяльності наукових книгозбірень Львова притаманне виникнення великої кількості бібліотек наукових, фахових, студентських та педагогічних товариств, вищих навчальних закладів. Цьому сприяли соціокультурні зміни у суспільстві — „весна народів“, що розпочалася в Європі, послаблення централізму влади, які надали можливість передовій інтелігенції Галичини об'єднатися в наукові і фахові товариства.

З-понад 100 наукових товариств, що діяли у Львові і гуртували своїх членів за фаховим чи фахово-національним принципом, понад 80 спілок організовували наукові бібліотеки, функції та статуси яких зумовлювалися статутними документами самих товариств і мали сприяти науковим дослідженням членів товариств та підвищенню їх фаху.

Саме тоді виникає низка відомих бібліотек, створених українськими спілками. З 1849 р. розпочала свою діяльність бібліотека Інституту „Народний дім“. 1869 р. заснована Головна книгозбірня Товариства „Просвіта“. У 1892 р., після реформування НТШ, розпочалося формування фонду його бібліотеки, слава про яку швидко поширилася за межі Австро-Угорщини.

Процес створення фахових та наукових товариств значно поживався наприкінці 60-х рр. XIX ст., що супроводжувався заснуванням значної кількості фахових книгозбірень наукових студентських товариств та педагогічних об'єднань.

З 1922 р. розпочався третій період діяльності

наукових бібліотек Львова, що характеризувався переходом Галичини під протекторат Польщі. Йому властиве розгортання активної роботи бібліотек, орієнтованих на польського читача, і лише незначної кількості книгозбірень, створених українською громадськістю Львова.

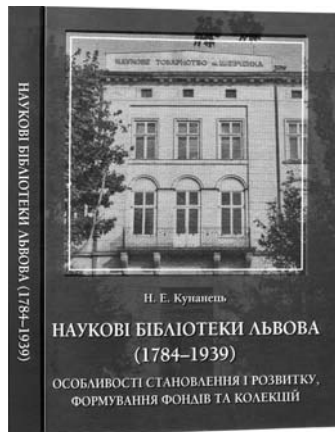
Тривало вдосконалення роботи бібліотек вищих навчальних закладів. Продовжує зростати Міська публічна бібліотека. Через недостатнє фінансування погіршується стан бібліотек, створених українською спільнотою міста. Попри те, не припинялося заснування та відновлення роботи книгозбірень наукових, фахових та студентських товариств української громади Львова, зокрема бібліотек Наукового богословського товариства (НБТ), Товариства наукових викладів ім. П. Могили у Львові та ін.

Цікаво, що діяльність бібліотек не обмежувалася інформаційним обслуговуванням читачів, а розгорталася в інших напрямках, притаманних науковим бібліотекам, зокрема науково-дослідному. Дослідження Н. Кунанець засвідчують, що у Львові діяло чимало наукових бібліотек і це створювало особливу бібліотечну інфраструктуру міста. Серед них вагоме місце належить українським науковим книгозбірням.

Авторові вдалося розробити схему класифікаційного поділу бібліотек, основним критерієм якої стали їх функції. В означений історичний період формування бібліотечних фондів у Галичині безпосередньо залежало від соціально-етнічного стану населення, діяльності громадських рухів, що зумовлювало створення наукових бібліотек за фахово-національним принципом. Автор зазначає, що у Львові з кінця XVIII — 30-х рр. XX ст. діяла розгалужена мережа наукових універсальних та спеціальних бібліотек. Універсальні розподілялися на книгозбірні: створені українською громадськістю міста та засновані польським населенням. Спеціальні наукові бібліотеки своєю чергою можна поділити на книгозбірні: вищих навчальних закладів і дослідницьких установ, наукових та фахових товариств, науково-навчальні студентських наукових товариств, науково-педагогічні, науково-методичні для бібліотечних працівників.

У третьому розділі „Комплектування та опрацювання фондів наукових бібліотек Львова“ висвітлено шляхи комплектування фондів наукових бібліотек означеного історичного періоду, проаналізовано його джерела та залежність від фінансових можливостей, показано вплив видавничої діяльності установ, при яких створені бібліотеки, на характер і склад їх фондів, на обмінні зв'язки між бібліотеками, стан опрацювання зібрань та особливості створення довідкового апарату.

Автор відзначає, що джерела поточного комплектування бібліотек були майже однаковими у всіх книгозбірень, але у різних бібліотеках у кожен із періодів їх діяльності розставлялися акценти на те чи інше джерело. Бібліотеки поповнювали фонди переважно завдяки меценатській підтримці громадськості (як фінансами, так і виданнями),

книгообміну, придбанню, а деякі установи — обов'язковому примірнику. Матеріяли монографії засвідчують, що бібліотеки всіляко каталізували наданням благодійної допомоги шляхом звернень зі сторінок часописів чи безпосередньо до інституцій з проханням посприяти у формуванні фондів. Однак ці фактори не гарантували ні оперативності, ні повноти комплектування. Успішність політики комплектування фондів була зумовлена надзвичайно скрупульозним відбором видань до фондів наукових бібліотек, до якого залучалися науковці інституції, при якій діяла книгозбірня.

Водночас у бібліотеках систематично створювалися каталоги, що вимагало виконання низки планомірних та взаємопов'язаних заходів, серед яких опрацювання видань, своєчасне поповнення каталогів новими описами на нові надходження, їх редагування. Залежно від фахової підготовки бібліотечного персоналу, урізноманітнювалася форма каталогів. Для уніфікування опрацювання фондів майже для кожного підвиду наукових бібліотек розроблялися методичні рекомендації та правила. У рекомендаціях враховувалась цінність фондів та встановлювалася пріоритетність під час їх опрацювання. Водночас у деяких книгозбірнях опрацювання фондів не було систематичним, поступальним і в повному обсязі через брак необхідного фінансування та достатнього кадрового забезпечення. Спостерігалось використання довільних технологій в опрацюванні та каталогізації фондів.

Четвертий розділ „Характеристика фондів наукових книгозбірень“ подає відомості про організацію фондів наукових бібліотек Львова означеного історичного періоду, тематичні пріоритети, формування у них зібрань та колекцій, роль цих бібліотек у збереженні національної культури.

Для більшості бібліотек підбір видань характеризувався їх функціями, потребами читачів. Навіть під час формування універсальних фондів у них спостерігалось тяжіння до поповнення виданнями певної тематичної спрямованості. Фонди спеціальних наукових книгозбірень формувалися виданнями, тематика яких зумовлювалася галузю діяльності інституції-засновниці. Видання ще раз доводить, що науковим бібліотекам Львова

вдалося сформувати універсальні та спеціальні за змістом надзвичайно інформативні наукові фонди, які базувалися на національних позиціях засновників книгозбірень.

У бібліотеках створювалися цінні, подекуди впорядковані та каталогізовані зібрання та приватні колекції, набуття яких відбувалося переважно унаслідок пожертвувань, однак у деяких випадках не виключалася купівля. Переважно меценати наполягали на виокремленні їх дарів в окремі структурні підрозділи фондів. Колекції та зібрання наукових бібліотек Львова означеного історичного періоду містили цінний, великий за обсягом джерелознавчий матеріал з історії, культури, науки і освіти. На склад цих зібрань впливало кілька факторів — наукові та фахові потреби читачів, а також збирацькі зацікавлення бібліотекарів і бібліофілів, які свідчили про специфіку діяльності інституцій, що засновували бібліотеки. І неабияке місце у цьому процесі посідали книгозбірні, створені українською громадськістю, зокрема НТШ, Народного дому, Товариства „Просвіта“.

Вивчаючи й аналізуючи історію наукових бібліотек Львова наприкінці XVIII — на початку XX ст., автор дійшла висновку, що соціально-економічний розвиток Галичини, динаміка наук надзвичайно позитивно вплинули на поступальний розвиток мережі наукових книгозбірень.

Книга цінна ще й тим, що вводить у науковий обіг понад 1300 джерел з історії бібліотечної справи нашого міста та засвідчує, що наявність таких книгозбірень створювала неповторну інфраструктуру у Галичині, сприятливий інформаційний простір для розвитку різних галузей науки, зокрема українознавства, та становлення наукових шкіл Львова. На тлі комплексного дослідження наукових бібліотек Львова зазначеного історичного періоду автор підкреслює, що в умовах бездержавності та фінансової скрути, українцям вдалося створити низку унікальних наукових книгозбірень, фонди яких у складі сучасних інформаційних установ стали національним надбанням незалежної України.

Олександр ШИШКА

Іван Северин. 1881—1964: Альбом-каталог / Автор О. Семчишин-Гузнер.— Львів: Каменяр, 2009.— 106 с. (Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького)

Автором альбому, який містить репродукції творів українського маляра-кolorиста першої половини XX ст. Івана Северина, є відома діячка на музейній ниві й мистецтвознавець Олеся Семчишин-Гузнер. Книжка розпочинається вступною науковою статтею, репродукції складаються із 26 малярських композицій, 17 пастелей і 25 олівцевих шкідців, далі вміщений каталог академічного характеру, наприкінці — два листи і поштівка митця. Закінчується альбом статтями-резюме іноземними мовами. Поземний прямокутний формат із козацько накресленим скорописом імені і прізвища май-

стра — на обкладинці. Цьому ж підпорядкований дизайн із вдало знайденими пропорціями тексту і білого поля, репродукцій та світлин.

Авторка видання детально висвітлює життєву долю й творчі здобутки І. Северина. В таїні малярства його ввели корифеї українського і польського мистецтва О. Сластьон із Миргорода, С. Виспянський і Я. Станіславський із Кракова. Вони щиро шанували нащадка козацького роду, за його талантом „забували про національність, віру й погляди політичні“¹. Ці слова одного з провідників українства у Польщі Богдана Лепкого красномовно свідчать про благо-

¹ Лепкий Б. Гарно було // Альманах українського студентського життя в Кракові.— Краків, 1931.— С. 16.

датний клімат у Краківській Академії мистецтва, про духовну атмосферу. Я. Станіславський мав таку повагу до свого студента, що розмовляв із ним лише українською. Молодий академіст невтомно малював у техніках рисунка, пастелі й олійними фарбами. Після трисеместрового навчання І. Северин виїхав у гуцульське село Довгополе. Там він як маляр-колюрист знайшов одну з ключових тем своєї творчої біографії. Присвячена вона життю, побуту й обрядам гуцулів, їхній неповторній природі. Один із дописувачів до київської газети зазначав, що митець „назбирав багато цінного матеріалу до своїх великих картин: „Похорон гуцула“ та „Герої Стефаніка“. Д[обродій] Северин вже впорядкував вистави своїх творів в Римі і Парижі (в Салоні незалежних), критика приймала його з великою прихильністю”². Про персональну виставку творів гуцульської серії в Парижі йдеться у статті про І. Северина в неопублікованому словнику М. Биковця³.

Для робіт майстра другої половини 1900-х рр. до 1915 р. (часу від'їзду до Центральної Азії) характерні ознаки імпресіонізму, стилю сецесії, поширеної у мистах Польщі та у Львові. Майстер клав на полотно фарби широко, пастозно й енергійно, барви мають дзвінке зіставлення. Особливо він любив малювати зимові краєвиди, засніжені поля з деревами, сільськими будівлями, на обрії видніються гори. Найбільші його уподобання — малювати пастеллю, яка була поширена у Франції, Німеччині й Італії (XVIII — початок XX ст.). В Україні вона набула поширення завдяки І. Северину. Митець мав особливий пієтет до техніки, віртуозно володів нею, створюючи тужливий настрій селян, які беруть участь в похоронній процесії (1907—1909), відтворюючи „чисті“ й проникливі образи гуцулика-школяра (1909) й дівчини в козушку (1908), маєстатичний образ козака-характерника із Кубані (1909), психологічний образ А. Вострякової-Свенціцької (1913) і звучний за декоративністю образ гуцулки в зеленій хустці (1907—1913). Авторка статті фахово розставляє акценти на малярських і пастельних композиціях, відзначаючи, що дитячі образи споріднені з героями творів славетного письменника Василя Стефаніка, а краєвиди наповнені ліризмом і смутком. Його малярство — особлива данина українця з Полтавщини, щиро закоханого у гуцульський терен, його непересічних людей. Це висловлено мовою високого мистецтва, тонкого розуміння складних колористичних рішень, аналогії яких можна віднайти хіба що у музиці чи поезії француза Поля Верлена (у перекладах М. Лукаша), українця Грицька Чупринки.

Плин життя артиста-маляра І. Северина після Львова й Києва пов'язаний з геолого-географічною

експедицією до Тянь-Шаню й Тибету, проживанням у Киргизії, у м. Пржевальську. Від 1924 р. він мешкав у Харкові. Терор в Україні у 1930-х рр. надзвичайно вразив митця, що він аж захворів. У роки Другої світової війни була знищена велика кількість його творів. Передусім не стало значної збірки робіт у Харківській картинній галереї, у музеях й закладах Києва, в майстерні їх пошкоджено водою. Нині невідома доля портретів, картин й етюдів І. Северина, які придбав 1925 р. Музей народів СРСР (у Москві), до того ж вони не введені в науковий обіг. З-поміж робіт маєстро: краєвиди України, Середньої Азії, етнографічні типи народностей, зображення порогів Дніпра, індустріальні краєвиди Дніпрогесу (серія „Дніпрельстан“, 1930—1932), низка портретів українських письменників, зокрема Івана Франка, Лесі Українки (для довоєнного будинку Верховної Ради УРСР) та ін.⁴ Особисту трагедію художника спричинив страх, навіяний деспотією державного управління більшовиків, фашистською окупацією Харкова в 1941—1943 рр., усвідомленням загибелі своїх творів. Найбільшого удару додало те, що на фронті загинули його сини,

талановиті митці Леонардо і Володимир. Це позначилося на здоров'ї артиста-маляра, він перестав творчо працювати. Останні 10 років (від 1954 р.) жив майже сліпим, його доглядав у Києві син Святослав.

Втрата творчої спадщини І. Северина, зокрема, кінця 1910—1940-х років негативно відбилася на популярності його імені. Згадали про визначного художника, одного з корифеїв українського малярства першої половини XX ст., лише на столітній ювілей народження у зв'язку з рішенням ЮНЕСКО (1981). Організувати посмертну виставку в Центральній Україні не було ніякої можливості. Лише у Львівському національному музеї роботи І. Северина уникнули жахливого знищення 1952 р. і збереглися донині. Поважний музей і мистецтвознавець О. Семчишин-Гузнер доносять до нас мистецькі образи митця через альбом з якісними репродукціями, вдало складеними каталожними даними. Нарешті ми маємо першу ластівку щодо вивчення творчості нашого славетного митця. На сьогодні відомі його ранній період, малярство й графіка зрілого та пізнього періодів, так би мовити, канули в Лету. Але незважаючи на таку долю цієї вельми обдарованої і неординарної особистості, творчість Івана Северина увійшла в аннали українського мистецтва. Талановитий українець першої половини XX ст., він доклав своїх зусиль у справу національного Відродження разом зі своїми колегами у Львові, Києві й Харкові, щоб вивести наше мистецтво на світлі обрії європейськості.

Віталій ХАНКО

² [Єфремов П.]. Художник Іван Северин // Рада.— 1909.— 13 февр. (26 лют).— № 35.— С. 4.

³ Биковець М. Біобібліографічний словник.— Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Інститут рукопису, ф. X, спр. 4866, арк. 1116.

⁴ Анкета для членів Союзу советских художников.— Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, ф. 581, оп. 2, спр. 52, арк. 138—140 зв.; Лист кандидата мистецтвознавства Б. Піаніди від 17 серпня 1981 р. до В. Ханка.

КОНФЕРЕНЦІЇ, СИМПОЗІУМИ, АКАДЕМІЇ

17 березня 2010 р. у приміщеннях Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Наукового товариства ім. Шевченка відбулася презентація монографії історика й діяча козацького руху Дмитра Білого „Українці Кубані в 1792—1921 роках. Еволюція соціальних ідентичностей“. Відкрив її вступним словом заступник директора Інституту українознавства Микола Литвин, який охарактеризував науковий доробок автора та головні концептуальні аспекти його наукових зацікавлень.

Дмитро Білий розповідав, як виник задум книжки, про історію дослідження минулого українців Кубані, про заходи офіційної влади ще від 1930-х рр. щодо їх асиміляції, врешті торкнувся питання можливого їх відродження.

В обговоренні взяв участь голова НТШ Олег Купчинський. Він, вітаючи автора, відзначив, що Кубань завжди була в колі зацікавлень науковців НТШ, так само, як і інші українські території, що нині поза кордонами України. Вчений зазначив, що книжка Д. Білого, подібно до досліджень про Підляшшя, Берестейщину, виділяється серед таких видань своєю фундаментальністю і є гарним продовженням цієї серії праць. Професор Роман Кирчів оцінив обширну джерельну базу й глибину розкриття основних сюжетів дослідження, підкресливши важливість фіксації пам'яток фольклору Кубані. Феодосій Стеблій, зокрема, поінформував, що праця Д. Білого обговорювалася на засіданнях відділу й рекомендована до друку і захисту як докторська дисертація. Він також відзначив, що дослідження фахово відтворює основні етапи і перипетії історії українців Кубані кінця XVIII — початку XX ст. Зокрема, в праці вдало висвітлені місце і роль Чорноморського козацького війська в планах польського національно-визвольного руху як елемента міжнародної політики середини XIX ст., спрямованої на підготовку спеціально відряджуваних на Кубань і Кавказ емісарів (у тому числі і з-поміж українців) антиімперського визвольного повстання. Петро Шкраб'юк зауважив, що поява монографії Д. Білого — видатне явище в національній історіографії, наголосивши на важливості впровадження у науковий обіг інформації про визначних діячів минулого Кубані, недооцінюваних або замовчуваних колишньою імперською владою.

Дослідник Ігор Чорновол підкреслив вдалу новаторську спробу Д. Білого вперше в українській історіографії простежити історію українців Кубані в контексті теорії фронтиру. Марта Гавришко висловила за продовження досліджень Визвольних змагань на Кубані, включно з боротьбою УПА.

В обговоренні презентованого видання також взяли участь представники Творчого об'єднання „Велеско“ Осмир Митренко та Остап Стех.

Режисер обласної телерадіокомпанії Тарас Коляндрук виявив бажання підготувати спільно з Дмитром Білим документальний телефільм про українську інтелігенцію Кубані.

Наприкінці презентації Д. Білий виконав кілька кубанських пісень.

Феодосій СТЕБЛІЙ

18 березня 2010 р. у конференційній залі НТШ у Львові відбувся Науковий семінар „Українське козацтво XVI — початку XVIII століть: джерельний інструментарій та нові дослідницькі перспективи“, який організувала Історична комісія НТШ. Метою семінару була актуалізація в колі львівських дослідників козацької тематики, що має першорядне значення для концептуалізації історії українського державотворення та досягнення загальнонаціонального консенсусу в трактуванні ключових подій минулого. Учасникам семінару були представлені три різні за хронологією і проблематикою доповіді, котрі підсумовують найновіші студії з історії козацтва у ширшому політичному, соціальному й релігійному контекстах Східної Європи та суміжних з нею регіонів. Якщо виступ Тараса Чухліба зосереджувався на сучасних інтерпретаціях ролі України у протистоянні „християнської“ та „мусульманської“ цивілізацій, то реферат Ярослава Федорука сфокусований на малознаній навіть серед фахівців темі Віленських переговорів 1656 р., під час яких розглядалося „українське питання“. А в доповіді Ігоря Скочиляса висвітлено невідомі події українського церковного життя останньої чверті XVII — початку XVIII ст., а саме особливості формування на землях Правобережного Гетьманату єпархіяльних структур Київської православної митрополії. У рамках семінару відбулася презентація монографічних досліджень з історії українського козацтва Т. Чухліба (Козаки та яничари: Україна у християнсько-мусульманських війнах 1500—1700 рр. К., 2010, 448 с. та Козаки і монархи: Міжнародні відносини ранньомодерної Української держави 1648—1721 рр. / 3-тє вид., випр. і доп. К., 2009, 616 с.) і нового випуску „Українського археографічного щорічника (К., 2009, вип. 13—14, 850 с.), який представив Олександр Маврін. Учасники семінару також обговорили складну ситуацію, що склалася у гуманітарній сфері, зокрема у зв'язку з приходом на посаду міністра освіти і науки України одіозного Дмитра Табачника, запропонувавши Президії НТШ підготувати й ухвалити на Загальних зборах Товариства публічну заяву з вимогою негайної його відставки.

Ігор СКОЧИЛЯС

17—20 травня 2010 р. на хемічному факультеті Львівського національного університету ім. І. Франка відбулася IV Українська конференція „Домбровські хемічні читання—2010“. В організації наукової конференції взяли участь Національна академія наук України, Інститут органічної хемії НАН України, ЛНУ та Хемічна комісія НТШ. Попередні конференції відбувалися в Черкасах, Чернівцях і Тернополі. Конференція була започаткована учнями відомого українського вченого, хеміка-органіка А. Домбровського, багато з яких є членами НТШ. Сьогодні — це один з небагатьох форумів в Україні, присвячених розгляду досягнень та аналізу проблем органічної та медичної хемії. Активну участь в організації та проведенні конференції „Домбровські хемічні читання—2010“ взяли члени Хемічної комісії НТШ

акад. НАН України, директор Інституту органічної хемії НАН України Мирон Лозинський та проф., завідувач кафедри органічної хемії ЛНУ Микола Обушак. У роботі конференції взяли участь понад 200 вчених-хеміків з України. З доповідями виступили науковці зі Львова, Чернівців, Києва, Харкова, Луганська, Івано-Франківська, Дніпропетровська, Запоріжжя, Сум. На конференції репрезентовані доповіді науковців з Польщі, Франції, Німеччини та США, які дістали високу оцінку та схвалення. Крім наукових дискусій, під час роботи конференції були проведені культурні заходи. Наступну конференцію „Домбровські хемічні читання—2012“ планується провести в Ніжині.

Володимир ДУТКА

25 травня 2010 р. у дзеркальній залі Львівського національного університету ім. Івана Франка відбулася наукова конференція із міжнародною участю на тему „Цитокіни і лікарські препарати у регуляції функціонування клітин“. Співорганізаторами цієї конференції були Інститут біології клітини НАН України, ЛНУ (Біологічний факультет), Західний науковий центр НАН і МОН України, Львівське відділення Українського біохемічного товариства і Наукове товариство ім. Шевченка. У її рамках відбулися чотири наукові сесії: Цитокіни в регуляції функціонування клітин у нормі і при патології; Вплив лікарських препаратів на ріст і загибель клітин ссавців; Сигнальні механізми клітини при патології і за дії лікарських препаратів; Створення і використання нових лікарських препаратів та систем доставки лікарських препаратів і нуклеїнових кислот у клітини-мішені.

У роботі конференції взяли участь понад 100 вчених науково-дослідних інститутів Львова і Києва, а також ЛНУ, Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького, НУ „Львівська політехніка“, Львівського національного лісотехнічного університету. Міжнародну участь у конференції забезпечили Олександр Корчинський та співавтори (Медичний центр Лейденського університету, Лейден, Нідерланди), Ігор Якимович та співавтори (Людвигівський інститут ракових досліджень, Упсала, Швеція). Співавтором доповіді Ростислава Білого (Інститут біології клітини НАН України) був вчений із Університетської клініки Ерлангена, Німеччина, а доповіді Володимира Назарка (Інститут біології клітини НАН України) — вчені з Католицького університету Лейвена (Бельгія) і Жешівського університету (Польща).

Конференцію відкривали проф. Василь Височанський (проректор ЛНУ), акад. НАН України Сергій Комісаренко (Президент Українського біохемічного товариства, акад.-секретар Відділення біохемії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохемії ім. О. В. Палладіна НАН України), чл.-кор. НАН України Андрій Сибірний (директор Інституту біології клітини НАН України), акад. АМН України Дмитро Зербіно (директор Інституту клінічної патології ЛНМУ).

Наукова конференція присвячувалась 60-річчю від народження дійсного члена НТШ, д-ра біологічних наук, проф. чл.-кора НАН України Ростислава Степановича Стойки, який є професором кафедри біохемії ЛНУ. Тематика конференції відобразила тематику наукових зацікавлень, які розпочато приблизно 30 років тому в науковій групі Р. Стойки, вона мала стати своєрідним звітом вчених, які були аспірантами професора, а потім стали науковими працівниками керованого ним відділу.

Ростислав СТОЙКА

21 червня 2010 р. у Державному меморіальному музеї Михайла Грушевського у Львові відбулося урочисте засідання з нагоди 110-х роковин від народження Катерини Грушевської — визначного українського етнолога, фольклориста і культуролога. Відкрила засідання начальник управління культури і туризму Львівської обласної державної організації Галина Дорошук, вступне слово і привітання виголосила директор музею, заслужений працівник культури Марія Магунь. У засіданні взяли участь члени різних інституцій НАН України, НТШ, навчальних закладів. Основна тема засідання: „Катерина Грушевська — соціолог, етнолог, культуролог, фольклорист“. Виступили: науковці Василь Горинь, Феодосій Стеблій, Євген Пшеничний (Дрогобич), завідувач Київського музею Михайла Грушевського Світлана Панькова, науковий співробітник цього ж музею Микола Кучеренко, завідувач сектора Музею Михайла Грушевського у Криворівні Оксана Рибарук, науковий співробітник Музею Івана Франка у Криворівні Микола Дзурак, журналіст Ігор Мельник, співзасновник Союзу українців у Румунії проф. Павло Романюк.

Традиційно уже стала присутність на урочистостях музею галицької гілки родини Грушевських: о. Зиновія Микласевича та Анни Микласевич, котра передала записані нею спомини Ольги Микласевич, двоюрідної сестри Катерини Грушевської, про життя родини Грушевських.

Того ж дня відбулося відкриття двох виставок: „Катерина Грушевська — достойна донька славетного батька“ та „У вінок пам'яті. Традиції української народної вишивки на Стрийщині (до етнографічних зацікавлень Катерини Грушевської)“ — виставка секції вишивальниць літературно-мистецького об'єднання „Хвилі Стрия“, яку відкрила Віра Нагірна.

Також відбулася презентація видання „Катерина Грушевська — спалах зорі“, до якого увійшли автентичні фондові матеріали музею, про життя і наукову працю К. Грушевської від дитячих, юнацьких років, та становлення її як науковця і дослідника і, нарешті, важкий та трагічний життєвий шлях єдиної доньки Михайла Грушевського.

Вшанувати пам'ять Катерини Грушевської прийшли члени громадсько-культурних товариств „Холмщина“ та „Просвіта“, мистецтвознавці Зиновія Краковецька та Роман Яців, художник Ігор Гапон, майстриня Леся Скрипка та ін.

Учасники святкування були відзначені та нагороджені виготовленою до цієї пам'ятної дати унікальною ювілейною медаллю „Катерина Грушевська“. Розпочалося засідання музичною композицією „Українські народні думи“ у виконанні кобзаря та лірника Лайоша Молнара, котрий виконав думи із відомого двотомника, упорядкованого Катериною Грушевською.

Софія ЛЕГІН

ЗМІСТ

З поточного життя НТШ

XXI Наукова березнева („Шевченківська“) сесія Наукового товариства ім. Шевченка в Україні.— Редакція	1
Зміни у Статуті Наукового товариства ім. Шевченка в США.— Орест Попович	5
Загальні збори Наукового товариства ім. Шевченка в Канаді.— Із пресового повідомлення НТШ Канади	7
Крайове Наукове товариство ім. Шевченка в Словаччині: причинки до історії, поточна діяльність.— Микола Мушинка	8
Географічна комісія НТШ (До 80-річчя створення).— Іван Ровенчак	11

Статті та повідомлення

Українська політична думка початку ХХ століття і Андрій Жук — політик, мислитель, кооператор, науковець (До 110-річчя від народження).— Ігор Гирич	14
Сучасні тенденції дослідження картографічної спадщини України.— Ростислав Сосса	18
Причинок до теми як ми пишемо і говоримо.— Олександра Сербенська Слов'янський геній в музиці.— Наталія Кашкадамова	22
Львів у творчості Юрія (Єжи) Ігловського.— Лариса Купчинська ..	27
Українські театри Івана Когутяка (1920—1939).— Роман Лаврентій .	31
Жіночі часописи Галичини.— Валентина Передирій	36
Вища технічна освіта. Куди прямуємо?— Роман Яремійчук	39
Лазерні спостереження штучних супутників Землі та Місяця.— Андрій Білинський, Наталія Вірун	42

З архівної полиці

Хто першим придбав ґрунт на львівській Софіївці: Іван Франко чи Михайло Грушевський?— Світлана Панькова	45
--	----

Забуті імена в українській науці та культурі

Ізидор Глинський (16 лютого 1860 р., с. Чернилів-Руський Тернопільсько-го пов. Терноп. окр. (тепер Тернопільський р-н Терноп. обл.) — 20 квітня 1931 р., с. Буднів Тернопільського пов. Терноп. в-ва (тепер Тернопільський р-н Терноп. обл.).— Уляна Граб	49
--	----

Наші славні НТШівські ювіляри

Марія Вальо.— Від друзів і прихильників Уляна Єдлінська	55
Ігор Юхновський.— Михайло Козловський, Ігор Мриглюд, Ігор Стасюк	57
Людмила Міляєва.— Роман Яців	59
Любомир Сенік.— Богдана Криса	60
Михайло Голубець.— Микола Козловський	61
Михайло Павловський.— Лікарська комісія НТШ, Українське лікарське товариство	63
Петро Лозиняк.— Ігор Бубняк	64
Олег Шаблій.— Олександра Вісьтак	65

Огляди нових книжок, рецензії

Les Archives de l'Est et la France des Lumières / Sous la direction de Georges Dulac et Serguëi Karp Montpellier.— 2007.— Vol. I: Guide des archives.— V—XXI, 1—323 p.; Vol. II: Inédits.— 327—870 p.— Зоя Борисюк	67
Володимир Мельниченко. Шевченківська Москва. Авторська енциклопедія-хроноскоп.— Москва: ОЛМА Медиа Групп, 2009.— 768 с.— Василь Івашків	68
Lushnycky Alexander, Ph. D. Ukrainians of the Delaware Valley. Images of America.— Charleston, SC: Arcadia publ., 2009.— 128 pp.— Зорана Купчинська	70
Українсько-бельгійські літературні зв'язки. 1870—2008. Бібліографічний покажчик.— К.; Львів, 2010.— С. 246.— Святослав Граб	72
Листування Юра Меженка з Ярославом Дашкевичем (1945—1969) / Упорядники Р. Дзюбан, Г. Сварник; ЛННБУ ім. В. Стефаніка. Відділ історичних колекцій.— Львів, 2009.— XXXVIII, 374 с.: іл.— Андрій Фелонюк	73
Кунанець Н. Е. Наукові бібліотеки Львова (1784—1939): особливості становлення і розвитку, формування фондів та колекцій: Монографія.— Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка“, 2010.— 244 с.— Олександр Шишка	74
Іван Северин. 1881—1964: Альбом-каталог / Автор О. Семчишин-Гузнер.— Львів: Каменярь, 2009.— 106 с. (Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького).— Віталій Ханко	76

Конференції, симпозіуми, академії

Хроніка наукових і громадсько-культурних подій: Феодосій Стеблій, Ігор Скоциляс, Володимир Дутка, Ростислав Стойка, Софія Легін	78
--	----

На обкладинці:

Перша сторінка. — Василь Щурат — п'ятий голова Наукового товариства ім. Шевченка (1921—1923)
Друга сторінка. — Пленарне засідання XXI Наукової сесії НТШ
Третя сторінка. — Пленарне засідання XXI Наукової сесії НТШ
Четверта сторінка. — Будинок НТШ, який придбало Товариство в 1912 р.

„ВІСНИК НТШ“

Інформаційне видання Світової ради Наукових товариств ім. Шевченка. Інформує про життя Товариства в Україні та діаспори. Популяризує здобутки незалежної української науки. Змагає до відновлення історичної пам'яті, акумульованої в творчості національної еліти минулих поколінь. Виступає речником духовного відродження Галичини та усієї України, розбудови інтелектуальних сил українського народу в дусі традиції, яка плекалася в Товаристві упродовж XIX і XX століть.

Часопис засновано в березні 1991 р.

Реєстраційне свідоцтво:

ЛВ № 089 від 28 лютого 1994 р.

Відповідальний редактор:

Олег КУПЧИНСЬКИЙ

Редакційна колегія:

Микола БАНДРІВСЬКИЙ,
Борис БІЛИНСЬКИЙ, Ігор ГИРИЧ,
Юрій ДИБА, Ярослав ДОВГИЙ,
Анатолій КАРАСЬ, Роман КИРЧІВ,
Роман ПЛЯЦКО, Леонід РУДНИЦЬКИЙ,
Олександра СЕРБЕНСЬКА,
Ростислав СТОЙКА, Олег ШАБЛІЙ,
Роман ЯЦІВ

Мовний редактор та коректор:

Олександра САВУЛА

Технічна редакція і оригінал-макет:

Владислав БАРТОШЕВСЬКИЙ

Адреса редакції:

79013, Львів, вул. Ген. Чупринки, 21
Телефони: 237-51-63, 260-03-41
Факс: (032) 276-04-97
e-mail: ntsh@mail.lviv.ua
ntshoffice@gmail.com
http://www.ntsh.org

Підписано до друку 10. 11. 2010.
Формат 60×84 1/8. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 9,3. Тираж 800 прим.
Ціна договірна